

EFS i kalmarbygden – historia och framtid

Uppsats i Religionssociologi, 10p
Johan Kårlin
1997-1998

1 Inledning.....	2
------------------	---

2 Kalmar	3
2.1 Kalmar stads historia	3
2.2 Dagens Kalmar	4
3 Kalmars kyrkohistoria	5
3.1 Från medeltiden till 1900-talet.....	5
3.2 Fromhetsriktningar under 1900-talet.....	7
3.3 Det kyrkliga nuläget.....	8
4 EFS i Kalmar	8
4.1 De första hundra åren	8
4.2 Lennart Perssons tid.....	9
4.3 Hans Lundaahls tid	11
4.4 Mats Bergkvists tid.....	12
4.5 Dagsläget	13
5 EFS i Mossebo	14
5.1 Bakgrund.....	14
5.2 Dagsläget	14
6 EFS i Ljungbyholm.....	14
6.1 Bakgrund.....	14
6.2 Dagsläget	15
7 Att möta framtiden	15
7.1 Strategiska frågor.....	15
7.2 Teologiska och ideologiska frågor.....	17
7.3 Vasakyrkan och Kalmar.....	19
7.4 Framtiden för EFS i Mossebo och Ljungbyholm...	19
8 Sammanfattning	20
9 Appendix - EFS i Kalmar	20
9.1 Ordföranden.....	20
9.2 Predikanter.....	21
9.3 Ungdomsinstruktörer (konsulenter)	21
9.4 Övriga anställda.....	21
9.5 Medlemsutveckling	21
10 Bibliografi	21
10.1 Kalmar stads historia	21
10.2 Kalmars kyrkohistoria.....	21
10.3 EFS i Kalmarbygden	22

1 Inledning

"Att främja Kristi rikets tillväxt", så formulerar EFS målet med sin verksamhet, och uppgiften har man tagit sig an i snart 150 år. Historien har varit lång och brokig med många fram- och motgångar. I bön och arbete har man förenats och sett hur evangeliet har nått människors hjär-

tan, inte minst i missionsländerna. Samtidigt har man kämpat i motvind när sekulariseringen alltmer har brett ut sig i Sverige.

I Småland har EFS med sin lågkyrkliga profil aldrig fått något större genomslag. Istället har tre andra andliga strömningar satt sin prägel på andligheten: frikyrkligheten i Jönköpings län, gammalkyrkligheten i Kronobergs län och högkyrkligheten i Kalmar län. De EFS-föreningar som ändå har funnits har centrerat sig kring kusten mot Östersjön. Den här uppsatsen handlar om tre av dem: EFS i Kalmar, Mossebo och Ljungbyholm som idag utgör en krets. Tyngdpunkten ligger naturligt på missionsföreningen i Kalmar som är en stor förening på knappt 200 medlemmar, medan ett begränsat intresse ägnas åt de två andra mindre föreningarna på knappt 20 medlemmar vardera.

Det främsta syftet är att studera föreningarna och deras historia för att dra lärdomar inför framtiden. Det historiska studiet ger en bild av föreningarnas identitet, möjligheter och problem. EFS i Kalmar ställs också i relation till Kalmar stad och dess profana och kyrkliga historia. Utifrån denna utgångspunkt för jag sedan huvuddiskussionen där både strategiska, ideologiska och delvis teologiska frågor tas upp.

Det sekundära syftet är att de historiska översikterna har ett värde i sig för föreningarna. En kännedom om den lokala kyrkohistorien sätter in den lokala medlemmen i ett tusenårigt sammanhang vilket främjar samhörigheten med dem som gått före. EFS-föreningarnas historia kan särskilt stärka nyare och yngre medlemmarnas samhörighet med sin förening. Överhuvudtaget kan historien förhoppningsvis bidra till att förklara hur utvecklingen har nått till den punkt där den befinner sig idag.

För missionsföreningarnas del har jag endast funnit en enda skriftlig, historisk framställning, nämligen Carl Marcussons: "Ett sekel med EFS i Kalmar" som utkom 1972. Denna uppsats utgör därför ett unikt bidrag till föreningarnas historieskrivning, för Kalmars del just eftersom tyngdpunkten för min historiska framställning ligger på tiden från 70-talet och framåt. Samtidigt bör jag nämna att det inte är någon minnesskrift jag skriver. I en minnesskrift fokuserar man på de människor som har offrat av sig själva i arbetet för Guds rike. Man eftersträvar att nämna så många personer vid namn som möjligt. I min framställning är det skeendena som står i centrum, den är underställd det främsta syftet att senare kunna dra lärdomar utifrån materialet.

Genomgående har jag antagit betraktarens perspektiv. Jag identifierar mig inte med föreningarna och bortser i möjligaste mån från min egen position som pastor. Målet har varit att komma med nya ögon och se situationen utifrån.

Till sist en angelägen bagatell: Vad skall man kalla EFS i Kalmar - förening eller församling? Det startade som, och är alltjämt, en missionsförening men har i alla praktiska avseenden utvecklats till en församling. Termerna används omväxlande. I huvudsak används benämningen *förening* för tiden fram till 80-talet men sedan benämningen *församling*. Det var nämligen ungefär då som församlingsidentiteten slutligen befästes.

2 Kalmar

2.1 Kalmar stads historia

2.1.1 Medeltiden

Tidpunkten för Kalmars grundande finns inte belagd, men stadens historia går tillbaka åtminstone till 1100-talets början.¹ En by med en hamn växte upp till staden Kalmar. I slutet av 1100-talet byggdes en skastal som kom att bli föregångaren till Kalmar slott. Indikationer på att Kalmar var en stad uppträder först under 1200-talets mitt. Närheten till djupt, farbart vatten var av avgörande betydelse för stadens lokalisering.

På 1300-talet var borgen ett av rikets starkaste fästet. En ringmur runt staden byggdes också då. Rester av denna återstår ännu och kan ses runt Gamla staden. Staden innanför muren upptog en yta på drygt 15 hektar. Folkmängden är mycket svår att beräkna, en gissning är att den uppgick till ett par tusen personer. I stadens mitt låg Bykyrkan, som finns omnämnd första gången 1278, i ett brev där Magnus Ladulås slår fast att Kalmar församling skall höra till Linköpings dekanat.

Under medeltiden hade Kalmar täta kontakter med Hansan och en stor del av befolkningen var tysk. Sjöfarten var livsnerven i den medeltida staden. Den livligaste trafiken gick mellan Kalmar och Lübeck. Exporten bestod övervägande av smör, hudar, kött, talg och ost. Till Kalmar transporterades huvudsakligen salt och tyger. Vid sidan av Lübeck var Wismar, Rostock, Stralsund och Danzig städer som hade livliga förbindelser med Kalmar. På 1300-talet hade Kalmar en egen flotta med stora skepp och intressena i östersjöhandeln var betydande.

Kalmar spelade en stor roll i dåtidens stormaktspolitik. Dess läge var centralt i förhållande till Stockholm, Visby, ärkebiskopsstaden Lund, Köpenhamn och de nordtyska östersjöstäderna. 1285 var Magnus Ladulås i Kalmar för att medla mellan Norge och en rad nordtyska och venediska städer. Norge anklagades för svåra övergrepp och städerna hade svarat med handelsblockad. När parterna inte kunde enas bestämde den svenske kungen att Norge skulle betala ett stort skadestånd och att handeln sedan skulle regleras enligt bestämda normer.

Den mest betydelsefulla händelsen i Kalmars historia inträffade 1397 då *Kalmarunionen* bildades genom Drottning Margaretas försorg. 67 riksråd från de tre nordiska länderna var närvarande. Drottningens systerson, hertig Erik av Pommern, kröntes till de tre rikenas kung. Ett unionsdokument sattes upp, som i och för sig inte sigillades av alla som borde ha gjort det. Unionen blev i alla fall en realitet, och genom den kom Kalmar i centrum för stormaktspolitiken i lång tid framöver. Bl a hölls här under 1400-talet en lång rad unionsmöten. Ur Sveriges synvinkel var ett problem att danskarna ständigt krävde ett stort inflytande.

2.1.2 1500-talet

Under 1500-talets första år hade den danske unionskungen Hans intagit staden och slottet och kuvat de svenska självständighetsplanerna. Under ledning av biskop Hemming

Gadh lyckades dock svenskarna återta staden 1506. Slottet höll stånd ända till 1510.

Gustav Vasa, liksom hans söner Erik XIV och Johan III vistades ofta i Kalmar. Under deras tid förvandlades medeltidsborgen till ett renässanspalats. Befästningarna förstärktes också väsentligt. Under striderna mellan hertig Karl och Johan III:s son Sigismund, som var kung i Polen, intog Karl staden genom stormning. Den polska besättningen slogs ihjäl och staden plundrades under två dagar.

Under 1500-talet var Kalmar betydande i ekonomiskt hänseende, förmodligen endast överträffad av Stockholm och Lödöse.² Den huvudsakliga exporten bestod av smör, hudar, bäver- och mårdskind, spannmål, trä, tjära, tågvirke och hästar. I handelsutbytet kom Stralsund alltmer i förgrunden.

2.1.3 1600-talet

Kalmar fick under 1600-talet utstå ett antal unionsstrider med flera belägringar av staden som följde. Under *Kalmar-kriget* 1611-1613 anföll danskarna staden. Målet för den danske kungen, Kristian IV, var att återuppliva Kalmarunionen med honom själv som härskare över hela Norden. Samtidigt som Kalmar anfölls också fästningarna Jönköping och Älvsborg. Resultatet blev förödande för Kalmar. Både staden och slottet föll i danskarnas händer. Staden förstördes liksom slottets befästningar. Efter fredsslutet i Knäred återgick staden dock till svenskarna. Undan för undan byggdes den upp. En stor hjälp var understödet från kronan.

Erfarenheterna från kriget gjorde dock att Sveriges regering ansåg att staden skulle flyttas till den närliggande Kvarnholmen, vilket inte blev populärt bland stadens invånare. Inte förrän efter en eldsvåda 1647, då tre fjärdedelar av staden brann ner, började flytten till Kvarnholmen på allvar. Folkmängden varierade men höll sig uppskattningsvis runt 1500-2000 personer.

Vid denna tid stärktes också stadens administrativa och kulturella funktioner. 1603 blev staden centrum för en sk superintendens, som 1678 omvandlades till Kalmar stift. Kalmar blev också 1634 residensstad för landshövdingen i Kalmar län. I stort sett var det slut med Kalmar som utrikeshandelsstad av betydelse. Som en följd av Roskildefreden 1658 förlorade också Kalmar sin betydelse som gränsstad och ekonomisk utpost. Danskarna anföll visserligen staden 1677 och 1679 men efter 1680 upphörde Kalmars nära relation till den rikssvenska historien.

2.1.4 1700-talet

Kvarnholmen var vid 1700-talets ingång i det närmaste helt bebyggd. Staden omgärdades av en befästningsmur som hade blivit färdig 1697, må så vara att den norra delen aldrig riktigt färdigställdes. Kring staden växte också bebyggelsen stilla upp: den gamla staden började åter befolkas, på Malmen fanns bebyggelse och fiskeläget Stensö omnämns 1743.

Frihetstiden innebar en förbättrad konjunktur och sjöfarten expanderade. Ett fyrtiotal olika yrken fanns representerade bland hantverkarna. Den industriella verksamheten gick trögare. En betydelsefull industri var ändå skeppsvarvet som kom igång 1763 på Varvsholmen. Behovet av bostäder för de anställda gav upphov till bebyg-

¹ Stadens ålder är omstridd, vilket förmodligen har åtminstone två betydande orsaker: att staden växte fram gradvis och att lokalpatriotiska intressen blandar sig i forskarnas ställningstaganden. Se Björkman, ss 9-14.

² Björkman, s 41.

gelsen på Ängö. Förutom skeppsbyggnad dominerade textilier och tobak den industriella verksamheten. På 1770-talet uppgick stadens invånare till 3500 personer. Slottet fungerade seklet igenom som fängelse.

2.1.5 1800- och 1900-talet

1820 hade invånarantalet i Kalmar ökat till 4 800 personer, det gjorde staden till Sveriges sjunde största stad. Efter 1800-talets mitt har Kalmar dock tappat mycket av sin forna ställning, idag återfinns Kalmar först på 24:e plats. 1822 upphörde Kalmar att vara fästningsstad och vallen började successivt att demoleras. 1862 överlämnade staten slottet och marken där omkring till staden. Intill slottet skapades Kalmar Stadspark 1877-1880 på initiativ av Johan Jeansson.

1874 öppnade järnvägen mellan Kalmar och Emaboda. Bangårdsområdet skapades genom att fylla ut slottsfjärden. Den nya stadsdelen Malmen planerades under 1876, det var då den tidstypiska Esplanaden ritades in..

Flera stapplande försök till tidningsutgivning gjordes. Den tidning som blev bestående var Barometern. Den började utges 1841 och startades av en läkare vid namn Jon Engström. Socialdemokratin fick sin tidning i Östra Småland 1928.

Ett spirande föreningsliv hörde till tiden, det fanns ordenssällskap, nykterhetsföreningar och frikyrkobildningar. En mosaik församling konstituerades med hjälp av en kunglig resolution 1887. Vid den tiden fanns det enligt uppgift 108 judar i staden. Den mosaiska begravningsplatsen vid Södra kyrkogården hade redan varit i funktion sedan 1870-talet. Idag är församlingens verksamhet vilande.

Ett slag mot Kalmar som betydande stad var riksdagens beslut att sammanslå Kalmar och Växjö stift. Trots oerhörda protester verkställdes sammanslagningen 1915.

2.1.6 Industrialisering

Industrialiseringen kom igång i mitten av 1800-talet med tändsticksfabriker, bryggerier och kvarnrörelser. Kreuger och Jeansson var de dominerande namnen.

Jeansson lät uppföra Kalmar Ångkvarn 1881, vars byggnader ännu utgör ett inslag i stadsbilden. Dess expansion var i det närmaste explosiv. 1945 hade kvarnen den största kapaciteten av landets alla kvarnar. Ändå ledde utvecklingen till nedläggning 1957. Numera huserar Kalmar läns museum i lokalerna.

En gammal fabrik är Kalmar karamellfabrik som startades 1903. Den återuppstod efter en total brand 1928 och drivs idag under namnet Candelia. En positiv faktor i samhället var den flygflottilj, F 12, som förlades till Kalmar 1941. Den är numera nedlagd sedan 1980.

Sammanfattningsvis kan sägas att sjöfart, handel och tjänster har varit väl representerade, men även här har Kalmar efter 1950 förlorat sin ledande position i sydöstra Sverige, inte minst genom att flera av storindustrierna avvecklats. Industrialiseringen kom igång relativt sent, dessutom har branschammansättningen varit ogynnsam för hög tillväxt..

2.2 Dagens Kalmar

2.2.1 Befolkning

Kalmar kommun omfattar 956 km² och har ca 59 000 invånare.³ Kommunen genomkorsas av Europaväg 22 i nord-sydlig riktning. Här finns också Sveriges längsta bro, Ölandsbron, som invigdes 1972 och är 6 070 m lång. Centralorten är Kalmar som har ca 33 000 invånare. Övriga större tätorter är Lindsdal (6 000), Ljungbyholm (1 500), Rinkabyholm (1 800), Smedby (4 000) och Trekanten (1 500).

Under 1980-talet har befolkningen ökat med sju procent. Även under 90-talet har tillväxten fortsatt men tendensen är klart vikande. Arbetsmarknaden är svag och nativiteten är låg jämfört med riksgenomsnittet. Att kommunen ändå har växt beror på högskolan som alltjämt expanderar.

Av kommunens befolkning bor 90% i tätorter och 55% i Kalmar stad.⁴ Kommunen har en ganska stor andel ungdomar men i övrigt följer åldersfördelningen riket i stort. Arbetslösheten var i februari 1997 12,5% vilket är drygt två procent över riksgenomsnittet. Den sociala situationen stämmer överens med situationen i de flesta mellanstora städer. Kalmar har ett eget fängelse som är centralt beläget. Många fångar sitter av lång tid.

Kalmar drar till sig många turister. Staden är intressant genom sin rika historia. Många historiska miljöer finns bevarade. Här står naturligtvis slottet i en särklass. I stort sett alla ölandsturister passerar Kalmar på en bronsplacering. Många stannar till i Kalmar som är den största staden i regionen..

2.2.2 Sysselsättning

Tillverkningsindustrin sysselsätter 25% av de förvärvsarbetsbetande. Den domineras av verkstads- och livsmedelsbranscherna. Till kommunens största företag hör inom verkstadsbranschen Rifa AB (kondensatorstillverkning), ABB Kalmar Trains AB (rälsfordon) samt inom livsmedelsbranschen Candelia, Scan KLS och Arla Ost Kalmar. Candelia, som sysselsätter ca 200 personer har nyligen köpts av Cloetta, som kommer att avveckla kalmarfabriken under en tvåårsperiod. Andra viktiga arbetsplatser är Skanska Stålteknik AB (stål- och plåtkonstruktioner) och Norden Export AB. Vidare finns ett antal mindre trävaru- och pappersföretag.

Tidigare var Volvo Personvagnar AB, Kalmarverken den största arbetsplatsen med ca 700 anställda. Fabriken lades dock ner 1992 vilket var ett hårt slag för kommunen som redan hade problem med arbetslösheten.

Sysselsättningen domineras av tjänstenäringarna som svarar för ca 2/3 av samtliga arbetstillfällen. Den offentliga tjänstesektorn står för hälften av dessa tjänster, de två största arbetsgivarna är kommunen och landstinget. Inom tätorten är länssjukhuset den största arbetsplatsen.

2.2.3 Högskolan

Utbildningar till sjöbefäl och lärare har funnits i Kalmar i över 150 år. Lärarhögskolan blev bas för den högskola som kom till genom högskolereformen 1977. Utbildningar inom naturvetenskap och turism etablerades tidigt. Därefter har

³ Denna siffra liksom följande befolkningsantal är hämtade från årsskiftet 1995-96.

⁴ Nationalencyklopedin, band 10, s 362, uppslagsord *Kalmar*, uppgifterna är från 1992.

programmen inom ekonomi, teknik och media kommit till. Utbildningar i vård och social omsorg har nyligen förts över till Högskolan i Kalmar. Tillväxten har varit stark de senaste åren. Idag finns åtta institutioner som tillsammans erbjuder ett 25-tal programutbildningar och ca 150 kurser. Antalet studenter uppgår till ca 6 000. Hälften återfinns inom de prioriterade områdena teknik och naturvetenskap. Forskningen omfattar hundratalet anställda.

3 Kalmars kyrkohistoria

3.1 Från medeltiden till 1900-talet

3.1.1 Kristendomen får fäste i Kalmarbygden

Kristendomens historia i Kalmar är mycket gammal. Den äldsta historien är dock hölj i dunkel och de äldsta uppgifterna har legendartad karaktär. S:t Sigfrid som räknas som grundare av Växjö stift skall ha landstigit i Hagby, strax söder om Kalmar, och gjort predikoresor i denna bygd. Det finns också en legend om den norske kungen Sigurd Jorsalafarare, som enligt Snorre Sturlasson gjorde ett härnadståg till Småland 1123 för att ta tribut av det kristna folket. Målet var köpbyn Kalmar. Vad man med större säkerhet kan säga är att kristendomen var stadgad i Kalmar 1196. Från det året finns nämligen ett brev bevarat från åldermännen i Kalmar till rådet i Lybeck. Brevet innehåller de för den tiden sedvanliga kristna hälsningarna..

Kalmarbygden och Öland kom att tillhöra Linköpings stift. Detta skedde troligen redan under 1100-talet. Området låg dock långt ut i stiftets periferi och kunde därför inte kontrolleras särskilt noga. Under senmedeltiden var tanken att biskopen skulle besöka dessa trakter var tredje år, men i vilken utsträckning detta verkligen ägde rum är okänt.

3.1.2 Medeltiden

Inom området fick snart den framväxande köpstaden Kalmar kyrklig betydelse. Denna slutsats stärks av att den påvliga legaten, kardinalen Guido, sammankallade ett stort kyrkomöte i Kalmar 1266. Närvarande vid detta tillfälle var bl a Birger Jarl och hans söner samt ärkebiskop Lars i Upsala. Enligt en teori skulle syftet med Guidos färd till Norden ha varit att medla i en tvist om kyrkans frihet som utspelades mellan den danska kronan och ärkebiskopen i Lund.⁵

Redan 1243 grundades troligen i Kalmar ett dominikankloster för munkar i stadens södra del.⁶ Klosteret följdes 1299 av ett nunnekloster inom samma orden i den norra delen av staden. Kvarnholmen tillhörde nunneklosteret och kallades i gamla tider *Systraholmen*. Klosteren fungerade fram till reformationen.

I forna tider fanns tre församlingar i Kalmar: stadsförsamlingen, slottsförsamlingen och landsförsamlingen. Första gången stadsförsamlingen nämns i något befintligt dokument är 1278, då Magnus Ladulås slog fast att *Bykyrkan* skulle höra till dekanatet vid Linköpings domkyrka. Bykyrkan var en romansk kyrka uppförd under åren 1200-1247 och var belägen på den nordvästra delen av Gamla

kyrkogården.⁷ Kyrkan var helgad åt S: Nicolaus av Myra, de sjöfarandes helgon, som följaktligen var stadens skyddshelgon. Högaltaret i kyrkan var hans, men det fanns också en rad andra altare ägnade åt andra helgon. Kyrkan gick också under benämningarna *Stadskyrkan*, *Storkyrkan* och *S:ta Katarina kyrka*. Här kröntes Erik av Pommern 1397. Han gjorde senare en stor donation till kyrkan 1430 och stiftade då ”eth collegium oc en halfuan doom” bestående av 13 präster. Deras exakta funktion har varit svårt att fastslå, en del har beskrivit det som ett domkapitel kort och gott.⁸

Redan i tidig tid fanns andra kyrkor: *Jungfru Marias kyrka* hörde till munkklosteret och var beläget vid detta i stadens södra del. Ytterligare en kyrka fanns innanför stadsmurarna, nämligen *S:ta Birgittas kyrka* som finns omtalad 1444. Det är den kyrka som under 1600-talet omnämns som lilla eller tyska kyrkan. *S:t Johannes kyrka* hörde till nunneklosteret, *S:t Görans kyrka* hörde till barmhärtighetsinrättningen Helgeandshuset. Landsförsamlingen hade en egen sockenkyrka som benämndes *S:t Gertrud*, eller som i äldsta tider *S:t Gertruds torn*. Den användes fram till reformationen och låg vid Norra vägen, där det gamla Församlingshuset nu ligger. Landsförsamlingen utgjordes av Berga och Skälby, senare också Törneby. 1925 uppgick landsförsamlingen i stadsförsamlingen.

På slottet fanns från dess uppkomst en garnisonförsamling. Den bestod ursprungligen av krigsfolket med familjer samt andra som hade någon befattning med slottet. När slottet upphörde att vara fästning och krigsfolket sändes därifrån kom församlingen endast att utgöras av vaktbetjäningen, fångarna och en del stadsbor. 1838 blev slottsförsamlingen en annexförsamling till domkyrkoförsamlingen, och 1884 uppgick den fullständigt i densamma.

3.1.3 Reformationen

Genom beslutet vid Västerås riksdag 1527 inleddes Gustav Vasas kamp mot kyrkans maktställning i riket. Kronan konfiskerade kyrklig egendom som exempelvis klostergods. Vasa ogillade också biskopar och strävade efter att göra slut på biskopsämbetet. Därför styckade han sönder de gamla stiftens i mindre delar s k *ordinariedömen*. Dessa leddes av ämbetsmän som var direkt tillsatta av honom.

Norra och Södra Møre, jämte Öland bröts 1555 ut ur Linköpings stift och lades under *ordinarius* Petrus Caroli som då också blev kyrkoherde i Kalmar. Han bedrev sitt arbete med stort nit och såg till att protestantismen efterlevdes i ordinariedömet. Utvecklingen tog dock en vändning när Johan III 1569 avskaffade ämbetet som ordinarie och lade ordinariedömet under Växjö biskopsstol, detta var sedan situationen tills 1583 då Kalmar och Öland återförenades med Linköpings stift.

3.1.4 Bykyrkans öde

Efter reformationen förföll Bykyrkan. Kronan hade också lagt beslag på det mesta av dess silver. Situationen var kritisk eftersom stadens egen välmåga hade försvunnit genom handelns tillbakagång och krigets härjningar. En renovering kom inte till stånd förrän 1604.

⁵ Björkman hänvisar här till en forskare vid namn Blomkvist utan vidare referenser (Björkman, s 32).

⁶ Huruvida detta var ett kloster eller ett konvent med tillhörande anläggning är omstritt, se Björkman, s 19f.

⁷ Uppgifterna om kyrkans tillkomst går isär. Björck står för uppgiften att kyrkan skall ha byggts mellan åren 1200-1247 (Björck, s 6). Björkman hänvisar till Martin Olsson som hävdar att kyrkan byggts i slutet av 1100-talet (Björkman, s 19).

⁸ Så Björck, s 6. Peterson använder istället benämningen kollegiatkapitel (Peterson & Bexell, s 12). Det fornsvenska citatet från Björkman, s 25, ser ut att ge stöd åt båda benämningarna.

Glädjen över den nyrenoverade Bykyrkan blev kortvarig. 1611 bröt *Kalmarkriget* ut, då danskarna anföll Kalmar. Staden besköts våldsamt och intogs slutligen. Delar av staden brändes bl a flera kyrkor varav Bykyrkan var en. Kyrkans öde hade därmed troligen varit beseglat om inte Gustav II Adolf själv, under sitt besök i Kalmar 1616, hade beordrat att kyrkan skulle byggas upp på kronans bekostnad.

Inte heller denna gång fick kyrkan stå i fred. En stor brand bröt ut i staden 1647, vilken i och för sig inte berörde kyrkan mer än i måttlig omfattning. Däremot blev beslutet att återuppbygga staden på Kvarnholmen början till slutet för kyrkan. När krig åter bröt ut såg befarade man nämligen att kyrkan skulle bli intagen, och använd som en befästning varifrån man kunde beskjuta slottet. Därför sprängdes kyrkan 1678 på Karl XI:s befallning.

3.1.5 Kalmar stift

Den 3 mars 1603 utfärdades fullmakt för kyrkoherden i Strängnäs, *Nicolaus Petri*, att vara superintendent i Kalmar. Detta datum får anses vara födelsedagen för Kalmarbygden som kyrklig, självständig enhet. Som motivering anfördes i fullmakten Linköpings stifts stora omfattning och Kalmarbygdens karaktär av gränstrakt. Som en särskild uppgift angavs att bekämpa de återstående katolska dragen i kyrkolivet.

En av de mest betydande superintendenterna var *Jonas Birgeri Rhotovius* som var verksam från 1619 till 1626. Under hans ledning började superintendentian att få en egen profil. Den medeltida skolan i Kalmar fick genom hans försyn en teol lektor 1623. Ett boktryckeri anlades i Kalmar, ett av de första utanför Stockholm. En stabilitet i superintendentian blev också resultatet av hans omfattande kyrkostadga från omkring 1620.

1678 blev Kalmar superintendentia upphöjd till ett eget stift, och dess dåvarande superintendent *Henning Schütte* blev stiftets förste biskop. Den viktigaste händelsen under hans tid var byggandet av den nya domkyrkan, Sveriges förnämsta barocktempel, skapat av Nicodemus Tessin d ä. Den började byggas redan 1660 i samband med anläggningen av den nya staden och invigdes 1682.

Från Rhotovius tid och framåt utvecklades superintendentians egenart. Skolväsendet förbättrades mycket. Det blev ordentlig ordning och reda på det kyrkliga arbetet, prästmöten och visitationer fick sin definitiva utformning. Denna utveckling ledde till att katekesförhör och kyrkodisciplin mest av allt kom att präglade det andliga livet i församlingarna under början av 1700-talet.

3.1.6 Pietismen

Vid 1700-talets ingång befann sig den svenska kyrkohistorien i en brytningstid mellan den gamla lutherska ortodoxin och den framflyttande pietistiska väckelsen. Pietismen hade en stark ställning i framförallt Stockholm, där ett av dess stora namn var kyrkoherden i Katarina församling på Södermalm, *Herman Schröder*. Han stod i intensiv förbindelse med väckelsens internationella centrum i det tyska Halle.

1731 blev Schröder utnämnd till biskop i Kalmar stift efter val. Valets utgång var i det närmaste sensationellt och tyder på att pietismen hade ett tydligt fäste bland prästerna i stiftet. Schröder blev en av de främsta ledarna stiftet haft. Han predikade flitigt och ivrade för missionen. Han

verkade för att sprida en billig bibelupplaga och för att prästernas teologiska bildning skulle fördjupas.

Pietismen kom som en motreaktion på ortodoxins förstelnade kristendom med betoning på utantilläxor. Kristendomen var på många håll en tom vanekristendom parad med ogudaktigt leverne. 1760 släpptes brännvinsbränneriet fritt och i varje by fanns det krogar. Många präster var oomvända. Förändringarna blev märkbara, inte minst syns det i de gamla protokollen från sockenstämmorna. Från mitten av 1700-talet började bl a fattigvårdsärenden sysselsätta sockenstämmorna, medan kunskap- och disciplinfrågornas roll minskade.

3.1.7 Den gammalpietistiska väckelsen

I detta skeende spelade pietismens förgrundsgestalter en stor roll. Den förste av dem som bör nämnas är *Peter Murbeck* som fick en avgörande betydelse för Kalmar stift. Sedan han prästvigts och verkat på olika håll i Lunds stift hamnade han till sist som kyrkoherde i Fridlevstad på Blekinges gräns till Kalmar stift. Hans förkunnelse berörde människor starkt och lyfte fram pietismens oavvisliga krav på personlig omvändelse och fokusering på försoningen i Kristus.

Störst betydelse hade ändå *Anders Elfving* som prästvigdes i Kalmar 1767. Han var verksam i tre pastorat i Kalmar stift: Vissefjärda, Fagerhult och Kråksmåla samt Ljungby och Hossmo. Under hans tid i Fagerhult vandrade folk ända från Blekinge för att höra hans förkunnelse. Detta ledde till problem eftersom Kyrkolagen höll hårt på det sk sockenbandet. Man skulle gå i sin egen sockenkyrka och ingen annanstans. Elfving blev anmäld till domkapitlet och fick inför stiftsledningen predika i Kalmars domkyrka, som fylldes till bristningsgränsen med folk. Biskopen Schröder d y, som hade ärvt en positiv inställning till pietismen från sin far, for varsamt fram med den unge prästen. Han fick stor frihet att verka efter sitt eget omdöme.

När Elfving senare missiverades till Ljungby tog sig kalmariterna ofta ledigt för att höra hans veckopredikningar också på vardagarna. Elfving's verksamma tid blev emellertid mycket kort, drygt fyra år. Han dog redan 1772 vid 27 års ålder.

Arvtagaren till Murbeck och Elfving var framförallt *Peter Lorenz Selligren* som var komminister i Hälleberga i Växjö stift. Anhängarna till den kyrkoväckelse som dessa företrädde kom att kallas *gammalläsare* eller *gammalpietister*, ett namn som anknyter till den spridda läsningen av äldre andaktslitteratur. Denna fromhet kom att präglade stiftet på djupet och kan sägas ha haft följande fyra grunddrag:⁹

1. *Man tog salighetssaken på allvar.* Man oroade sig djupt för sin frälsning och gav sig inte förrän man funnit frälsningsvisshet.
2. *Man var noga med sitt yttre sociala liv.* Måttlighet, sparsamhet, nykterhet och kyskhet var exempel på dygder man betonade.
3. *Man var bekännelse- och kyrkotrogen.* Prästerna hade en ledande funktion i väckelsen och det fanns en förståelse hos den officiella kyrkoledningen. På många andra håll i landet antog pietismen formen av slutna

⁹ Petersson & Bexell, ss 15-17.

grupper vid sidan av och i aktiv opposition mot kyrkan. I Kalmar stift var det inte nödvändigt.

4. *Man betonade Kristus, hans person och verk.* Detta tog sig inte minst uttryck i de frekventa husandakterna och den flitiga läsningen av uppbyggliga skrifter. De vanligaste andaktsböckerna var bl a Arndts sanna Christendom, Scivers själaskatt samt postillor av Luther, Nohrborg, Murbäck och Elfving.

3.1.8 Nyevegelismen

I relation till gammalpietismen kan en annan kyrkoväckelse, som föddes ur pietismen, ställas. Det är den nyevegeliska väckelsen som under 1840-talet spred sig snabbt i Kalmar stift. Dess främste företrädare var Carl Olof Rosenius, som i sin lära var nära förbunden med Luther. Nyevegelismen betonade den fria nåden starkt och uppfattade den gammalpietistiska rörelsen som lagisk i vissa avseenden. Nyevegelismen rymde också frikyrkliga tendenser.

Rosenius tidning Pietisten var spridd i stora delar av stiftet. Evangeliska Fosterlandsstiftelsen som bildades 1856 hade också tidigt provinsombud i Småland. Så småningom bildades ett antal missionsföreningar som kom att koncentreras längs kusten. I Kalmar bildades en förening 1872.

3.1.9 Sammanslutningar för inre och yttre mission

På olika håll i landet hade kyrkliga väckelserörelser uppstått och man bildade snart organisationer för gemensamma intressen. 1808 bildades *Evangeliska sällskapet* som verkade för att sprida Bibeln jämte evangeliska traktater. Denna rörelse fick många anhängare i Kalmar stift. En stor framgång för rörelsen var när biskop *Magnus Stagnelius* själv accepterade inbjudan till medlemskap 1814.

Stagnelius var mycket verksam för att sprida evangeliet i tryckt format och tog 1818 initiativet till bildandet av *Kalmar stifts bibelsällskap*. Inom ett års tid hade över ett tusen personer anmält sig som medlemmar och förklarat sig villiga att stödja bibelspridningen i stiftet med ekonomiska medel.

Nykerhetsarbetet låg de väckta prästerna varmt om hjärtat. 1838 hölls ett nykerhetsmöte i Madesjö på inbjudan av församlingens kyrkoherde. En nykerhetsförening bildades som fick anhängare från stora delar av Kalmar, Växjö och Lunds stift.

Ett andligt centrum för den nyevegeliska väckelsen kom en flickpension, Rostad, att bli. Den startades av *Cecilia Fryxell*, som först genom uppmaning från Peter Fjellstedt, hade tänkt att bli missionär. Hon tvingades dock att avstå p g a hälsoskäl men hennes intresse för hednamissionen avtog inte. Mycket uppmärksammat blev det när två kvinnliga afrikaner, Sara och Dina, zuluerna från Transvaal, döptes i Kalmar domkyrka 1862.

Svenska kyrkans mission, som bildades 1875, hade redan från början många generösa understödjare i Kalmar stift. Vid sekelskiftet bidrog varje understödjare härifrån i genomsnitt med fyra gånger så mycket pengar som landets övriga medlemmar. Missionsintresset i stiftet kanalisades i huvudsak genom de befintliga kyrkoorganen. På initiativ av domprosten Richard Warholm tillsatte domkyrkoförsamlingen en särskild missionsstyrelse som skulle främja missionsintresset. Missionen sågs som en självklar angelägenhet för församlingen.

3.1.10 Kalmar stift slås ihop med Växjö stift

Under slutet av 1800-talet började man tala om att dela Härnösands stift. Stiftet var jättelikt i sin geografiska omfattning. Därtill kom den snabba befolkningstillväxten som gjorde situationen ohanterlig. I kyrkomötet väcktes 1888 en motion om att dela Härnösands stift samtidigt som Kalmar och Visby stift slogs ihop. Dessa var båda små till sin yta, Kalmar var det minsta fastlandsstiftet. På så sätt kunde antalet stift behållas oförändrat. De geografiska skälen talade dock kraftigt emot att slå ihop Kalmar och Visby stift, vilket aktualiserade frågan om inte Kalmar och Växjö stift skulle slås ihop i stället.

1903 fattade kyrkomötet och riksdagen sitt beslut. Ett nytt stift, Luleå stift skulle bildas, samtidigt som Kalmar stift uppgick i Växjö. Beslutet väckte oerhörda protester, 22 000 personer skrev på protestlistor. I Kalmar samlades 11 000 personer till ett protestmöte, en ansevärd mängd människor med tanke på att befolkningen i Kalmar vid den tiden uppgick till 13 000 invånare. Men ingenting hjälpte och den 1 augusti 1915 slogs stiftet till slut ihop.

3.2 Fromhetsriktningar under 1900-talet

3.2.1 Församlingsrörelsen och Ungkyrkorörelsen

Under 1900-talets början var behovet av att omgestalta församlingsarbetet stort. Omvälvningar i form av urbanisering och i dess spår sekularisering var den främsta orsaken. Under 1890-talet uppstod därför ett nytänkande som gått under benämningen *Församlingsrörelsen*. Man ville vitalisera församlingens liv genom användandet av frivilliga lekmannakrafter. *J A Eklund*, som var domprost i Kalmar 1902-1907, var en av företrädarna.

Kring Eklund bildades en krets av människor som träffades varannan vecka i varandras hem. För att man skulle få en bättre samlingsplats väcktes tanken om att bygga ett församlingshus, en tanke som var ny i svenskt kyrkoliv. Ett sådant uppfördes också men det stod inte klart förrän 1909. Då hade Eklund själv redan varit biskop i Karlstad i två år.

En ytterligare nydaning tog sig uttryck i bildandet av s k stiftsråd och anordnande av stiftsmöten. Det första stiftsmötet anordnades i Kalmar 1906 på initiativ av Kalmar stifts siste biskop Henry Tottie, och J A Eklund, 700 präster och lekmän slöt upp. Ett av ledmotiven vid detta möte var att diskutera hur samverkan mellan präster och lekmän skulle ske i församlingsarbetet. I Växjö stift hölls stiftsråd vartannat år från 20-talet till 80-talet. Med tiden fick de alltmer karaktären av inspirations- och förnyelse-samlingar för stiftets kyrkfolk.

J A Eklund blev under sin biskopstid också en brinnande företrädare för den s k *Ungkyrkorörelsen*. Denna hade sin bl a sin upprinnelse i det första kristliga studentmötet i Huskvarna 1907. Eklund talade då över ämnet "Ungdomen och vår evangeliska kyrka", där han speciellt betonade samhörigheten mellan "de två som för oss äro de närmaste och käraste samfundet på jorden: Sveriges folk och Sveriges kyrka".¹⁰ Han ville medvetandegöra kyrkan som nationalkyrka.

Ungkyrkorörelsen väckte föga gensvar i Växjö stift, dock med några lokala undantag varav Kalmar var ett. Erland Björck, kyrkoherde i Kalmar 1916-47, bar Eklunds

¹⁰ Åberg, s 114.

visioner vidare. Ett exempel är de ungdomskurser som hölls bl a i Kalmar från 1910-talets mitt och framåt.

3.2.2 Högkyrkligheten

En annan riktning som har utövat ett stort inflytande i Växjö stift, inte minst i Kalmar är högkyrkligheten. Den har haft en annan tyngdpunkt än unglyrkorörelsen, vad kyrkolivets förnyelse beträffar. Åberg gör följande karaktärisering:

Denna riktning präglas av ett starkt kyrkomedvetande, där inte minst ämbetet betonas, samt av liturgisk och sakramental förnyelse. Högkyrkligheten värnar om regelbundet andaktsliv och fungerande själavård. Samtidigt som högkyrkligheten på vissa punkter kunde stå i klar opposition till unglyrkligheten var den i andra frågor beroende av den tidigare kyrkoväckelsen.¹¹

Det två främsta förgrundsgestalterna för högkyrkligheten i Sverige var *Bo Giertz* och *Gunnar Rosendal*. Rosendal inledde sin skrift *Kyrklig Förnyelse* 1935 med kritik av unglyrkorörelsens församlingsarbete. Giertz betonade Ordet, bönen och nattvarden som centrum i det kyrkliga livet.

Den anglikanska kyrkan inspirerade den liturgiska förnyelsen som nu tog fart. Bland de präster som hämtade starka intryck härifrån var Carl Söderberg, som hade efterträtt Björck 1947 som kyrkoherde i Kalmar. Söderberg hade också tidigare tjänstgjort som präst i London. Detta var också något som uppmuntrades av *Yngve Brilioth*, som var biskop 1938-50. Söderberg efterträddes 1960 av Pehr Edwall som under sina tjugo år som kyrkoherde fortsatte att ge Kalmar församling en högkyrklig prägel.

3.2.3 Lågkyrkligheten och frikyrkligheten

Lågkyrkligheten i Sverige kan lite förenklat sägas vara den fromhetstyp som lägger betoningen på evangelisk förkunnelse och inre och yttre mission snarare än kyrkliga institutioner, prästämbetet och liturgi. Detta vill man ändå göra inom ramen för den kyrkliga ordningen. I Växjö stift är lågkyrkligheten huvudsakligen lokaliserad till kuststräckan från Oskarshamn till Blekinges gräns, mestadels organiserad i form av missionsföreningar anslutna till EFS.

Frikyrkorörelsen som växte fram under andra hälften av 1800-talet fick sina starkaste fästen i södra Norrland och i de mellansvenska industriområdena. I Kalmar utvecklades den svagt och stagnerade redan omkring 1895 på en nivå av ca 300 medlemmar. I landet i övrigt stagnerade inte tillväxten förrän om kring 1925. Alla stora samfund fanns dock representerade, där fanns baptister, metodister, missionsförbundare och frälsningssoldater.

3.3 Det kyrkliga nuläget

Kalmar hör till Norra Møre kontrakt som omfattar fem pastorat med sammanlagt 12 församlingar. Kontraktet är relativt sammanhållet utan tydliga skiljelinjer mellan stad och landsbygd. Kyrksamheten ligger under genomsnittet för Växjö stift, medan dop- och konfirmationsfrekvensen ligger på samma nivå som stiftet i helhet. Nattvardsdeltagandet är högt.

När staden växte och människor flyttade in från landet bytte de inte bara miljö, utan också livsstil. Det

gjorde att man ofta bröt med sina kyrkliga vanor, en utveckling som har varit synlig över hela landet. Kyrkans svar på sekulariseringen blev distriktsarbetet, d v s indelning av stora församlingar i distrikt. Så småningom byggdes egna stadsdelskyrkor.

Denna utveckling gällde inte minst Kalmar. När Pehr Edwall tillträdde som kyrkoherde 1960 var Kalmar en växande stad. Församlingen disponerade förutom Domkyrkan och Slottskyrkan några ytterligare fastigheter: Församlingshuset vid Esplanaden, Lyckhem och Berga kapellgård samt enkla lokaler i hyreshus i olika stadsdelar. Önskan var stark att få till stånd riktiga kyrkcentra i de olika stadsdelarna. Det fanns då småkyrkostiftelser för Bergaområdet och Tegelviken-Nyhemsområdet. Ytterligare en tillkom på 70-talet för Norrlidenområdet.

1963 invigdes Korssets kapell. Grundsyftet var att bygga ett nytt krematorium, men kapellet har utvecklats till församlingskyrka och fått namnet Heliga korssets kyrka. Sedan följde Birgittakyrkan, Johanneskyrkan och Två systrars kapell som stod färdigt 1984. Edwalls engagemang i denna kyrkobyggnadsepok var stort. Särskilt intresserade han sig för kyrkornas konstnärliga utsmyckning. 1989 tog man steget fullt ut och lät de fyra nybildade distrikten bli egna församlingar.

Naturligtvis sätter det kyrkliga arvet sin prägel på staden. Kalmars församlingar har en högkyrklig karaktär. Man betonar gudstjänsten och dess liturgi i linje med Björck, Söderberg och Edwall. Förutom detta präglar en tydlig diakonal inriktning kyrkolivet i Kalmar.¹²

Frikyrkligheten har som tidigare nämnts haft svårt att etablera sig i staden och dess omgivningar. Endast ett par procent av befolkningen i Kalmar tillhör någon frikyrkoförsamling. En rad samfund och rörelser finns ändå representerade: Svenska Missionsförbundets församling gick kring 1980 ihop med Baptistförsamlingen och byggde på Kvarnholmen Västerportkyrkan. Adventskyrkan, Pingstkyrkan och Frälsningsarmén finns sedan gammalt representerade. Metodisterna bedriver inte längre någon verksamhet i staden, istället har Katolska kyrkan tagit över deras kyrka. Den nyaste församlingen är Citykyrkan, som består av ett 50-tal medlemmar och hyr en lokal på Kvarnholmen. Församlingen är formellt ansluten till Nybygget men står i praktiken Trosrörelsen nära.

4 EFS i Kalmar

4.1 De första hundra åren

4.1.1 Fryxell, Borell och Sörensen

I Kalmar är det tre personer som bör nämnas som föregångare på missionsområdet och vägröjare för EFS: Ulrika Cecilia Fryxell (1806-83), köpmannen och skeppsredaren Carl Johan Borell (1814-93) och repslagaremästaren Jens Knudsen Sörensen (1826-1905).

Cecilia Fryxell föddes av fattiga föräldrar men utbildade sig till lärarinna. Efter flera anställningar i finare familjer hamnade hon slutligen hos greve von Essen som drev en pension i Helsingborg. Här umgicks hon med en del präster och började fundera på att bli missionär och omvända hednabarnen. Planerna omsattes också i praktik och hon genomgick en missionärsutbildning i Basel. Men efter hemkomsten visade det sig att hennes hälsa inte var

¹¹ Åberg, s 117.

¹² Åberg, s 146.

så bra att den räckte till för ett påfrestande fältarbete. Hon återgick därför till sitt gamla yrke som lärarinna.

Borell var en person som brann för missionen. Han offrade generöst av sina tillgångar och nämns i förteckningen över EFS provinsombud 1860. Han finns också noterad som en av de första medlemmarna i Kalmars missionsförening. På hans inrådan köpte Fryxell 1859 värdshuset Rostad i Kalmar för 20 000 riksdaler för att starta en flickskola.

Som ledare för skolan verkade Fryxell fram till 1876, då hon överlät anläggningen åt staten som gjorde om skolan till ett folkskoleseminarium. Själv bodde hon dock kvar på egendomen fram till sin död 1883. Under hennes yrkesverksamma tid blev Rostad något av ett missionscentrum. Många av EFS ledande personer gästade Rostad. Bland gästerna fanns pastor B Vadström, som var medarbetare till C O Rosenius, liksom sångaren Oscar Ahnfeldt. I Kalmar var också Rostad den plats där söndagsskola först startade.

Sörensen var född i Danmark och kom till Sverige 1847. Efter att hans första hustru Christine Lagerblad hade dött gifte han om sig med hennes syster Anna Lagerblad. Hon tillhörde kretsen kring Ahnfeldt och sjöng tillsammans med honom på hans möten. På så sätt kom Sörensen in i väckelsekretsar och trivdes där.

I Kalmar vann Sörensen stort förtroende. Redan vid stadsfullmäktigeinstitutionens instiftande 1862 valdes han till ledamot och kvarstod till sin död 1905. Han var en initiativrik man som gjorde stora insatser för samhället.

4.1.2 Kalmar Evangeliska Lutherska Missionsförening bildas

Mellan folket på Rostad och familjerna Borell och Sörensen rådde en tät gemenskap som var både andlig och familjär. Inom denna krets bildades Kalmar Evangeliska Lutherska Missionsförening i Kalmar 1872. Den 28 november samma år köptes en tomt med tillhörande fastigheter på Fiskaregatan 30. Köpesumman uppgick till 6 500 riksdaler. Fastigheterna, som i ett gammalt protokoll benämns som ”bodar och skjul”, revs tämligen omgående och ett kapell uppfördes troligen redan 1873. Detta fick namnet Betlehemskapellet och fanns kvar i drygt 100 år. Snart kom också föreningen att gå under benämningen ”Betlehemsföreningen”.

Värt att notera är att föreningens bildande i Kalmar inte stötte på några hinder från prästerligt håll. Under hela 1800-talet hade tvärtom missions- och väckelserörelserna väckt ett stort intresse både från präster och lekmän i denna trakt. Domkyrkan öppnades ofta för ledande personer inom missionssällskapen.

Vid bildandet av missionföreningen hörsammade 83 personer kallelserna och gick in som medlemmar. Till följd av brytningen då Svenska Missionsförbundet bildades 1878 blev man dock färre. De följande hundra åren kom medlemsantalet att variera mellan 50 och 100 personer.¹³ 1878 sökte föreningen anslutning till EFS.

I de äldsta stadgarna finns inskrivet att man skall verka för bildandet av ”ett bibliotek av religiösa böcker skrivna i evangelisk anda”.¹⁴ Ett bibliotek av denna typ kunde på den tiden ha en oerhörd betydelse eftersom massmediernas roll var så begränsad.

Många var de samkväm ordnades i Betlehemskapellet vid årsmöten, kvartalsmöten, missionsmöten och andra tillfällen. I de äldre protokollen hette det ”thefester” som då biskop J A Eklund inbjöds den 12 maj 1907.

Redan innan Betlehemsföreningen bildades fanns en liten sygrupp som arbetade för missionen. Syföreningsarbetet ingick sedan som en viktig del i föreningens verksamhet. Arbetsresultatet avspeglas på kassaböckernas inkomstsidor genom åren.

4.1.3 DUF och ungdomsverksamheten

Utöver söndagsskola bedrev föreningen inte något ungdomsarbete under 1800-talet. Runt sekelskiftet drog dock en ungdomsväckelse fram genom landet. Som ett resultat av detta bildades på riksplanet ”De Ungas Förbund för kristligt arbete” 1902, en parallellorganisation till EFS. I Kalmar startade DUF 1907 och anslöt sig till riksorganisationen 1908. Ordförande var vid anslutningen folkskolläraren Herman Lindgren.

Lindgren tjänade sedan som predikant i moderföreningen mellan 1911 och 1934. Han spelade liksom sin efterträdare Carl Marcusson en stor roll för föreningens andliga liv. 1918 undervisade Lindgren i tre bibelklasser för ungdomar mellan 13 och 17 år. Under 20-talet växte sedan junior- och solglimtsarbetet fram. 1935 uppfördes en ny byggnad intill kapellet som skulle rymma det växande ungdomsarbetet, den s k ”Lilla salen”. I EFS årsberättelse 1942 uppges Kalmar ha en juniorförening med 54 medlemmar och en solglimtsförening med 28 flickor. Senare startades också grupper för enbart pojkar.

DUF kom under sin nära 60-åriga tillvaro att betyda mycket för moderföreningens arbete i Betlehemskapellet. Föreningen tog aktiv del i ansvar och arbete för söndagsskolan och juniorföreningen. Den bidrog till predikantens lön, svarade en tid för onsdagsmötena, ordnade samkväm, bedrev kör- och musikverksamhet och bedrev en livlig syföreningsverksamhet.

DUF tog också initiativet till årliga möten för Kalmars ungdomar under kristihimmelsfärdsdagshelgen. Högtiden började med morgonbön i Betlehemskapellet, fortsatte med högmässa i Domkyrkan och på eftermiddagen nattvardsgång i Slottskyrkan. Dessa samlingar fortgick till 30-talet.

1943 köpte DUF en femrumsvilla på Björkudden i Kalmar och inredde den till ett sommarhem. I samband med att DUF riksorganisation gick upp i EFS 1965 skänktes denna villa till Betlehemsföreningen, som då renoverade och byggde till fastigheten. De flesta medlemmar var vid denna tid medlemmar i båda föreningarna.

4.2 Lennart Perssons tid

4.2.1 Situationen på 60- och början av 70-talet

1962 kom en ny, ung predikant till Betlehemsföreningen. Han hette Lennart Persson och hade varit ute i tjänst i två år. Föreningen bestod av ca 50-60 personer, mest äldre. Sedan Carl Marcussons tid som ordförande (1945-64) hade man söndagsgudstjänster. Man följde i stora drag Svenska kyrkans ordning, men i en förkortad version. För det mesta predikade Persson, ibland Carl Marcusson. Resetalare från EFS kom också ibland. Predikanten var också den som ledde mötet. Någon gång hade man kyrkkaffe.

Man var medveten om sin identitet som förening och vardagen gick sin gilla gång. En del tyckte det var

¹³ Se även 9.5 Medlemsutveckling.

¹⁴ Citerat efter Marcusson, s 15.

trivsamt och att verksamheten hade stadga. Andra kunde tycka att det var tråkigt och att stämningen i föreningen var en aning uppgiven.

Seriemöten var vanliga. Predikanter som Einar Larsson, Erik Bernspång, Thord Bergström, John Lundmark och Sigvard Gustavsson gästade föreningen. Man hade lite barnverksamhet. Två syföreningar var i funktion, varav en på sommarhemmet. Man hade hela fem försäljningar per år, något som var mycket krävande. Snart minskades antalet till en per år istället. Inkomstbortfallet kompengades genom att man anordnade samkväm där man tog upp offer.

Åren 1969-1970 fick den karismatiska väckelsen ett nedslag i Kalmar. Många upplevde en andlig förnyelse och fick tungotalets gåva. Man bad mycket om att få ta del av Andens gåvor. I samma veva kom också många böcker som behandlade ämnet. Det positiva skeendet väckte dock också en del farhågor hos bl a Persson som då var ordförande i Predikantförbundet i Småland. Det fanns en tendens till att kristna delades upp i första och andra klassens kristna, de som hade erfarenhet av andlig förnyelse och de som inte hade gjort det. I förlängningen blev ändå förnyelsen välgörande och berikade föreningen.

Under 70-talet diskuterade man relationen till Svenska kyrkan och om man kunde fira nattvard själv. Kring dessa frågor fanns en viss oenighet. Ett resultat blev i att man började med egna nattvardsgångar 1974. Dessa ägde rum på det gamla sommarhemmet som då gjorts om till fritidsgård. Inga speciella reaktioner väcktes utom eller inom föreningen.

4.2.2 Ungdomsarbetet

Persson brann för ungdomsarbetet och under hans tid fick det ett uppsving. När DUF lades ner på riksplanet 1965 blev ungdomsgruppen (UG) närmsta efterföljare. När man samlades till bibelstudium var det överfullt i kapellet, och många fick en tro för livet. Perssons bibelstudium var mycket uppskattade. Han tog upp brännande ämnen som sex och samlevnad, något nytt för den tiden. Ett ekumeniskt utbyte förekom. Missionskyrkans ungdomar kom ofta till Betlehem. Ungdomarna samlades på egna initiativ för att be. För dessa ungdomar betydde lägerverksamheten mycket, inte minst Timmernabbens lägergård spelade en stor roll. Persson ansvarade bl a för konfirmationsläger där. Man for också mycket på läger anordnade av SESG (numera Credo).

I slutet av 60-talet nådde ungdomsarbetet en kulmen, 1969 hade man mer än 400 barn och ungdomar i sin verksamhet, inte minst ungdomskören lockade medlemmar. Medlemsantalet ökade sakta men säkert, främst genom att ungdomarna blev medlemmar. En stor hjälp i barn- och ungdomsarbetet var att man kunde anställa Martin Nilsson som ungdomsinstruktör 1970. Detta möjliggjordes genom bidrag från Kalmars barn- och ungdomsråd.

70-talet blev en tid då man hade stor barn- och ungdomsverksamhet. 1972 fanns en ungdomsgrupp, två juniorgrupper, tre pojkgupper och tre flickgrupper. Antalet barn och ungdomar i verksamhet minskade dock succesivt under decenniet: 1976 hade man 300 barn inskrivna, 1980 knappt 200. Barnverksamheten var spridd runt om i Kalmar med omnejd till bl a Rinkabyholm och Bergavik.

4.2.3 Kyrkbygget

Redan på 60-talet var kapellet i dåligt skick. Persson noterade att han hade kommit till "ett råttbo, om än trivsamt".¹⁵ Vid mitten av 70-talet var problemen nära på akuta. Kapellet var fallfärdigt, huset lutade och man fick upprepade gånger pumpa vatten ur källaren. När det nuvarande Åhlénshuset byggdes skapades nya sättningar. Husen var byggda på gammal havsbotten vilket naturligtvis inte utgjorde den bästa utgångspunkten. Ett ytterligare problem var att lokalerna inte var ändamålsenliga. Många var därför villiga att satsa på ett kyrkbygge, inte minst de äldre. Turerna kring bygget skulle dock bli längre och omständligare än man anade.

Den första tanken var att riva kapellet och bygga en ny kyrka på samma plats. Arkitekten Lennart Arwidsson, som blev den som ritade den nya kyrkan, färdigställde ett första förslag redan 1974. Kommunen motsatte sig till en början rivningsplanerna. Kapellet hade ett kulturhistoriskt värde och skulle bevaras. Efter att själv ha undersökt fastigheternas kondition ändrade man sig dock.

Så långt kommet började föreningen alltmer fundera på att bygga någon annanstans. Ett huvudargument var att stadskärnan blev alltmer avfolkad och man ville bygga där folk bodde. Vid Kylegatan fann man en tomt som var ledig. Kommunen lät dock meddela att den tomten var avsedd för servicelägenheter.

En annan tomt vid Vasaskolan blev därför intressant. På tomten stod ett sk Barracudatält som användes som provisorisk idrottsbana av Vasaskolan. Tyvärr var tomten i minsta laget. Det noterades också att medelåldern i området var hög, läget bedömdes därför som ostrategiskt. I början av 1978 ansökte man ändå om att få köpa "Barracudatältstomten" som den kallas i protokollen.

I detta skeende kom flera erbjudanden om samarbete. Först ut var Missionskyrkan som också stod inför ett kyrkbygge. Kanske kunde man bygga en kyrka tillsammans? Lite senare väckte Bengt-Olof Roos, dåvarande kyrkoherde i Förlösa och Kläckeberga, tanken om en samarbetskyrka i det nyplanerade bostadsområdet Vimpeltorpet. Slutligen fick man i början av 1979 en förfrågan från Kalmar församling om samarbete. Församlingen planerade att bygga en distriktskyrka vid Falkenbergsskolan, det som sedan resulterade i Johanneskyrkan.

Föreningen tackade nej till alla erbjudanden. Gentemot Svenska kyrkan rådde en utbredd skepsis till samarbete. Många var rädda för att slukas av den stora Svenska kyrkan som man såg som andligt ljum. Ändå blev det en stor diskussion om man skulle satsa på en samarbetskyrka eller inte. I en enkät var to m majoriteten av medlemmarna positiva till ett samarbete med Svenska kyrkan. Den friare linjen segrade ändå till sist, men inte utan slitningar. Någon valde p g a detta att lämna föreningen.

Den 21 april 1979 beslutade man sig för att köpa "Barracudatältstomten" för 260 000 kr. Flera förslag diskuterades angående namnet på den nya kyrkan, bl a: Vasakyrkan, Betlehems kyrkan, Söderkyrkan och EFS-kyrkan. Man fastnade för namnet "Vasakyrkan". I tillgångar hade man då 800 000 kr som hade samlats in i huvudsak under några få år. Att medlemmarna hade visat så stor offervilja bidrog i hög grad till att man vågade satsa på ett nybygge. Till detta kom inkomsterna från försäljning av kapellets tomt och fritidsgården. Från början hade dåvarande PK-

¹⁵ Lennart Persson, anförande vid EFS 125-årsjubileum 29 nov 1997.

banken varit intresserad av att köpa tomten som kapellet låg på. Det skulle möjliggöra en eventuell utbyggnad av det dåvarande Tempo. Istället blev det byggnadsfirman Ivar Glebe som köpte tomten. De ägde redan den tomt som angränsade till kapellet åt rakt motsatt håll. För att täcka resterande kostnader togs ett lån på 1,5 miljoner. Kapellet revs sent på hösten 1980. Då fanns det fyra fastigheter på tomten. Själva kapellet, det "Skomakarhuset", "Vaktmästarhuset", och så "Lilla salen" som var ihopbyggd med kapellet.

Det första spadtaget till Vasakyrkan togs 26 augusti 1980. Under byggnadstiden disponerade man det gamla församlingshuset vid Esplanaden. Vasakyrkan invigdes efter precis 13 mån, 26 sep 1981. Kostnaden stannade på 3,9 miljoner. Uppskattningsvis 500 000 kr hade kunnats sparas p g a frivilliga insatser. Byggnadskommitten under ledning av Morrez Nilsson hade fullgjort sitt uppdrag.

4.2.4 Byggnadstiden

I slutet av 70-talet hade man börjat fundera alltmer kring lekmännens engagemang. Det ledde till att man införde mötesledare på gudstjänsterna. Under 1980, när man firade sina gudstjänster i församlingshuset vid Esplanaden, tillkom också värddgrupper som främst fick ett praktiskt ansvar kring föreningens samlingar. Nu började man också med regelbundet kyrkkaffe. Tidigare hade man haft begränsade möjligheter till detta; "Lilla salen" i kapellet rymde max 30-40 personer. En vitamininjektion för nytänkande var Per-Eive Berndtsson som hade börjat som ungdomsinstruktör 1978. Han var väldigt iderik och inriktad på strategiskt tänkande.

En arbetsgrupp tillsattes för att utreda hur föreningen skulle arbeta när den nya kyrkan var färdigbyggd. Gruppens arbete som i tid sträckte sig över byggnadsåret resulterade i 25 förslag som handlade om övergripande principer för det nya arbetet. Områden som togs upp var: förberedelser inför starten, förslag till verksamhet, gemenskapsgrupper, kontakter med representanter för kommunala institutioner och PR-frågor.

I början av 1980 fick Lennart Persson tjänstledigt. Det slutade sedan med att han lämnade föreningen för att bli distriktsföreståndare i Östergötland och Södermanland. Under byggnadstiden hade man därför ingen pastor. Uno Eklund och Per-Eive Berndtsson tog hand om många gudstjänster. Eklund var den som senare fick ansvar för äldrearbetet i kyrkan. Med honom startade den sk Tisdagsträffen.

Arbetet för att kalla en ersättare till Persson tog vid. Man diskuterade om man skulle kalla en pastor eller helt enkelt börja med att annonsera. Det första alternativet vann. Efter en del bortgallringar återstod 19 aktuella namn. Så småningom hade man tillfrågat ca 25 personer, bland dem Mats Bergkvist och Bengt-Olof Roos, men alla tackade nej. Till sist visade i alla fall en person sitt intresse, Hans Lundaahl, som då var krets pastor i Mellansel. Efter att ha besökt föreningen kallades han och började sin tjänst i februari 1982.

4.3 Hans Lundaahls tid

4.3.1 Förnyelsen tar fart

Med 80-talet kom stora förändringar. Man fick en ny pastor i ett dynamiskt skeende. Lundaahl hade en bakgrund i den karismatiska rörelsen och visste vad han ville med

församlingen. Själv beskriver han den första tiden som en jungfruelig tid. Folk var öppna och förväntade sig nya idéer, man bar på en vision om en förnyad församling.¹⁶ Lundaahl ville peka på den helige Andes kraft och lyfta fram centrala sanningar i Bibeln. Han hade tidigare erfårit hur många människor han mött lidit av förkastelse för att de inte kunnat ta till sig Guds nåd. Berndtsson gick mycket bra ihop med Lundaahl, de blev hårt arbetande parhästar och talade mycket om strategi och visioner. Berndtsson jobbade bl a på skolorna med ett ekumeniskt skolteam, där bl a Västerportkyrkan och Pingstkyrkan ingick.

Gudstjänsterna förändrades. Man började att sjunga mer modern lovsång och en del lyfte händerna. Utvecklingen gick också mot friare gudstjänster. Många ville inte ha någon gudstjänstagenda alls. Lundaahl ville inte heller vara bunden till söndagens texter. Istället predikade han bl a över olika teman, t ex "Efesierbrevet" och "Guds rike". Folk strömmade till på gudstjänsterna. Lundaahls predikningar var mycket uppskattade och folk kom utifrån för att höra dem. Lovsången lockade också många. Barnfamiljerna upptäckte att det gick att vara med på gudstjänsterna, genom de nya ändamålsenliga lokalerna. Till slut var det överfullt på gudstjänsterna.

Lundaahl verkade för att kalla många förkunnare utifrån, mest från karismatiska sammanhang. Många bibelhelger och konferenser genomfördes. En del tyckte detta var en ensidig satsning men det bidrog i hög grad till församlingens nya liv. Bland de förkunnare som kallades utifrån fanns den kanadensiske pastorn Marc DuPont, som besökte församlingen första gången 1984. Han undervisade om profetia och intimitet med Gud. Ofta talade han om vad han trodde att Gud höll på att göra med sin kyrka. Under hans möten, liksom under andras, förekom mycket andliga manifestationer.

4.3.2 Tillväxt och kontroverser

Församlingen växte under hela Lundaahls tid som pastor och verksamheten blomstrade. I verksamhetsberättelsen för 1986 kan man t ex läsa att den nya barnverksamheten "Draget" samlade 100 deltagare varje gång, 150-200 besökte gudstjänsterna, tre lovsångsteam var verksamma, man såg en begynnande ungdomsväckelse och en bibel-skola, "Trons liv", hade genomförts ledd av Hans Lundaahl, Per-Eive Berndtsson och Ingegerd "Kicki" Bredmar.¹⁷ Den största medlemsökningen skedde också detta år, man gick från 153 till 175 medlemmar. Detta ledde till att man under 1987 diskuterade om man skulle ha två gudstjänster, varav den ena speciellt för ungdomar. Men man kom fram till att fortsätta som förut så länge man rymdes.

Utvecklingen ledde till många kontroverser; det uppstod en spänning i församlingen som var högst påtaglig. Det är svårt att fånga konkreta frågeställningar där åsikterna gick isär, men klart är att den karismatiska linjen som Lundaahl introducerade blev något av en kulturchock för församlingen. Förkunnelsen om den helige Ande var ofta praktisk och man praktiserade nådegåvor och förbön. En del kände sig avvaktande och upplevde att gudstjänsterna antog en svärmisk karaktär. Vid denna tid gick också diskussionerna höga i hela Sverige kring Livets Ord i Uppsala. En del fruktade att Vasakyrkan skulle spärra ur och öppna sig för trosförkunnelse.

¹⁶ Hans Lundaahl, 29 sep 1997.

¹⁷ Sedermera Ingegerd Löwenham.

Frågorna gällde också nydaningen av gudstjänsten. Inte minst skapade den nya lovsången utdragna diskussioner. Det blev en spänning mellan det nya sättet att sjunga lovsång och den traditionella psalm- och körsången. På ett djupare plan ställdes frågor om Vasakyrkans vägval på sin spets. Här uppstod en polarisering mellan de som stod för en mer traditionell EFS-linje och de som verkade för den nya karismatiska linjen.

De förra tyckte att det blev en överbetoning på Andens verk och att församlingen drev bort från sitt syfte. Man fjärmade sig från Svenska kyrkan och vad värre var även från EFS. Rune Johansson som då var ledamot i styrelsen aktualiserade ofta detta. Han såg att folk gick med i Vasakyrkan, men de anslöt sig inte till EFS. Lojaliteten mot EFS var liten, liksom kunskapen om vad det var man egentligen gått med i.

Den senare gruppen tyckte å sin sida att meningsmotståndarna var motsträviga till förnyelse och motverkade det som man tyckte sig se Gud göra i församlingen. Själv säger Lundaahl att problemen tyngde honom mycket ibland.¹⁸ Hans menar att hans undervisning var strängt luthersk och att han noga undvek att hamna i ett karismatiskt dike genom att överbetona Anden. Lundaahl försökte besöka de som var kritiska för att nå ett samförstånd, men framgången varierade betydligt.

De flesta var ändå positiva till utvecklingen och kontroverserna fick aldrig några allvarigare följder. Bengt Lambert som var ordförande 1978-89 sammanfattar församlingens inställning genom att säga: "När Hans slutade var många mycket ledsna, men en del också lättade".¹⁹

Lundaahl avtackades 20 augusti 1988. Han kände att nya uppdrag väntade och började som föreståndare för bibellinjen på Hållands folkhögskola. Ungefär samtidigt slutade Berndtsson, som fick en snabb ersättare i Lars Bredmar, som tog tjänstledigt från sin tjänst som lärare.

4.3.3 Draget

Under 80-talet fick sig barnarbetet en rejäl nytändning. Barnverksamheten hade som tidigare nämnts avtagit successivt under slutet av 70-talet. Barnkören var på utdöende och tonåringarna besökte sällan gudstjänsterna. I början av 80-talet föddes en nöd över detta hos några personer. Bland dem fanns Lundaahl, Berndtsson, Ingegerd "Kicki" Bredmar och Lars Bredmar som började be mycket för situationen. Lars Bredmar hade själv fem barn som han önskade skulle trivas i kyrkan. En av medlemmarna, Karin Karlsson, hade tidigare talat om att speciella möten för barn kunde vara en väg framåt. Det blev en idé som fick mogna fram och alltmer gripa tag i syskonen Bredmar som kom att bli förgrundsgestalter i den nya verksamheten.

Efter att även ha fått inspiration från King's Kids och Lasse "PP" Nyléns barnmöten på Öland började man i liten skala hösten 1982 med egna barnmöten för mellanstadiebarn. Verksamheten kallade man "Draget". Vid jultid samlade man 26 barn. Under följande år växte man till ca 50 barn. I det läget gjorde syskonen Bredmar och två personer till allt arbete och satte ihop barnmötena själva. Det blev tröttsamt och enformigt. Det ledde till att man alltmer lade över ansvaret för mötena på barnen själva. De fick i smågrupper förbereda olika inslag till mötet som man avslutade samlingsarna med. Succén kom omedelbart och

på kort tid samlade man varje gång 100-150 barn. Nu kom också flera ungdomar med som ledare för Draget.

Succén gjorde att folk under 1984 började ringa och fråga om den nya verksamheten. Snart började man därför att fara på turnéer runt om i landet, till en början två per termin. Det gick vanligtvis till så att man tog med sig ett 50-tal barn och besökte en kyrka en helg. Där blev det först ledarundervisning, sedan utformade man tillsammans ett barnmöte som i förlängningen resulterade i en familjegudstjänst på söndagen..

Man såg mycket god frukt. Barnen gavs en god fostran och togs på allvar eftersom de fick ta aktiv del i verksamheten. Verksamheten var starkt centrerad kring Jesus, vilket gjorde att inte minst de äldre var positiva. Formerna var nya men innehållet detsamma.

1989 stod verksamheten på topp. Lars och Kicki Bredmar var ute och inspirerade i kyrkorna tre av fyra helger. Dragetgrupper hade startats i hela landet. Man hade tio samlingar per termin och reste mycket. Draget medverkade i EFS årskonferens och två läger i Dragets anda, "Sommardraget" genomfördes på Timmernabben och på Öland. Därtill gjorde TV-programmet "Mellan himmel och jord", ett reportage om Draget.

Svårare tider skulle dock komma. Till slut blev engagemanget väl stort. Hjulspåren blev inkörda. Ingegerd som då hade gift sig med Benner Löwenham födde sitt första barn 1992, vilket gjorde att familjen krävde sitt. Ledarna började alltmer ställa upp av plikt.

Även ute i landet hade en del grupper det hårt. Det gjorde att Benner Löwenham startade ett kontaktnät, "Drag samman", för grupperna 1992. Efter att ha sökt grupper runtomkring i landet stod fann man 44 grupper, drygt 20 av dessa gick in i nätverket. Detta samarbete blev dock kortlivat och dog ut efter ett år p g a brist på tid och engagemang.

I detta skeende började man ta med lågstadiebarn i Draget, något som möjligen inte var helt vist. De som gick i årskurs sex tröttnade och tyckte att Draget blev barnsligt. Verksamheten var nu på nedgående och man började alltmer fundera på att lägga ned den helt. Det beslöt man sig också för att göra under 1997. Man ansåg att det var dags för Gud att göra något helt nytt. Nu tog sig dock utvecklingen en oväntad vändning. Efter att allt var klart för nedläggning upplevde ledarna oberoende av varandra att Guds tanke var att Draget skulle fortsätta men med en inriktning på förskole- och lågstadiebarn. Därför startade man på nytt under hösten 1997 med tre ledare, Anna-Karin Bredmar, Kicki Löwenham och Gudrun Nordström. Sedan dess har ytterligare några tillkommit.

4.4 Mats Bergkvists tid

4.4.1 Situationen stabiliseras

När Lundaahl lämnade församlingen 1988 fanns en viss diskussion inför kallandet av en ny pastor. En del ville kalla någon som var lik Lundaahl, så att arbetet kunde fortsätta på samma sätt. Det blev ganska snabbt aktuellt att kalla Mats Bergkvist, då EFS-pastor i Östersund. Ungefär samtidigt beslöt man att kalla Urban Lennartsson till ungdomskonsulent. Lennartsson hade varit på johannelundspraktik i Vasakyrkan, så honom kände man lite grann. De båda välkomnades samtidigt 1 september 1989.

Bergkvist gick hem i de flesta läger och blev en samlade figur. Han hade en speciell herdegåva och hade

¹⁸ Hans Lundaahl, 29 sep 1997.

¹⁹ Bengt Lambert 28 aug 1997.

lätt för att ta folk. ”Mats kom som en farsa för oss allihop”, beskriver Lambert, ”det blev lite mer som vanligt igen”.²⁰ För många ser det ut att ha varit en nödvändig tid då församlingen fick återhämta sig. Spänningarna lade sig successivt. Samtidigt upplevde en del att församlingen stod och stampade.

Bergkvist och Lennartsson trivdes mycket bra ihop. Vid den här tiden arbetade också Birgitta Aldén i Vasakyrkan. Hon hade anställts 1987 på en lönebidragstjänst och skulle ansvara för hem- och sjukbesök, samt bokbord och kassetmission.

4.4.2 Ideologiska frågor

Gudstjänsten samlade nu 150-200 personer per söndag. Frågan väcktes på nytt om man skulle dubblera gudstjänsten eller inte. Kanske skulle man rent utav dela församlingen? Inte heller denna gång skedde någon förändring. En del tyckte att man inte tog tag i denna fråga ordentligt.²¹ Församlingens tillväxt avtog. Lennartsson anser att spänningar som låg kvar sedan Lundaahls tid bidrog till detta.²²

I styrelsen återkom de ideologiska frågorna: Vart är Vasakyrkan på väg? Skall vi närma oss Svenska kyrkan? Skall vi överge EFS? Åsikterna kunde vara vitt skilda. Under 1990 diskuterade man att ha ett gemensamt konfirmandarbete med Johanneskyrkan. Vissa var mycket avvaktande inför ett sådant steg. Ett samarbete skedde ändå under följande läsår.

En diskussion gällde också huruvida man skulle stödja UMU. Rune Johansson var skeptisk till detta. Dels var UMU en kritiserad organisation, dels riskerade EFS mission att komma på undantag. Styrelsen beslutade att i första hand stödja EFS mission, men i andra hand också UMU. UMU spelade en stor roll för ungdomarna i Vasakyrkan. De fick tillfälle att komma ut i världen och arbeta aktivt för evangeliets spridande, något som EFS i mycket liten omfattning kunde erbjuda.

Dessa diskussioner bidrog till att Bergkvist inte prästvigde sig när EFS slöt sitt samarbetsavtal med Svenska kyrkan 1991. Det var neutralare att låta bli. Ekumeniken med Svenska kyrkan blev trots detta bättre. Bergkvist verkade för att det frikyrkoråd som fanns skulle läggas ned. Istället bildades Kalmars ekumeniska råd där både frikyrkorna och Svenska kyrkan ingick.

En vänskaplig relation mellan den nybildade Citykyrkan och Vasakyrkan växte fram, främst genom personliga kontakter ungdomar emellan. Vasakyrkan fick något av en brobyggande funktion då övriga församlingar i staden hade mer av en kritisk distans till den nybildade, trosrörelseorienterade församlingen.

4.5 Dagsläget

Dagens bild av EFS i Kalmar, som i hög grad redan tonat fram, kan sammanfattas enligt följande: EFS missionsförening är en gammal, anrik förening inom EFS som har funnits med sedan rörelsens storhetstid. Ändå har man lyckats att ständigt förnya sitt arbete. Faktiskt är det så att storhetstiden, storleksmässigt räknat, har inträffat under senare år. De första hundra åren varierade medlemsantalet mellan 50 och 100. Först i mitten av 70-talet började en rejäl tillväxt då medlemsantalet fördubblades på 15 år.

Sedan dess har det legat kring 200 även om församlingen gått tillbaka något de sista åren.

Omsättningen på medlemmar har också varit ganska stor, åtminstone på senare tid. Från 1994 och framåt har 48 personer trätt ur församlingen (mestadels p g a utflyttning) och 36 antagits.²³ Detta gör att det finns en stor bredd i församlingen och en något splittrad identitet. Traditionella EFS:are som varit med sedan 30-talet samsas med unga människor som har en vag uppfattning om vad EFS egentligen är.

Missionsföreningen har haft en självständig karaktär som genom åren har tilltagit. Redan på 40-talet började man fira egna söndagsgudstjänster och sedan 70-talet har man haft fria nattvardsgångar. Detta har gjort att föreningens identitet som församling rotat sig djupt. För många medlemmar som tillkommit de senaste tjugo åren är skillnaden överhuvudtaget inte relevant.

Idag är trosprofilen utpräglad lågkyrklig med klara frikyrkliga anknytningar. Församlingen präglas av en enhetlig, konservativ bibelsyn. Inställningen i nutida kontroversiella frågor kring sex och samliv har t ex varit entydig och klar. Men befinner sig i en högkyrklig omgivning där det frikyrkliga inflytandet varit mycket begränsat. Skillnaderna i syn på kyrka och ämbete har avspeglat sig i det ekumeniska arbetet. Relationen har varit avvaktande. Svenska kyrkan har i församlingens ögon gett intryck av att vara en andligt ljum institution. Istället har man stått frikyrkorna närmare och också betraktats som en församling bland frikyrkorna, både av sig själv och andra.

Därför har inte församlingen i någon större utsträckning spelat någon särskild roll som brobyggare mellan Svenska kyrkan och frikyrkorna. Däremot verkar det som om Vasakyrkan genom sin karismatiska prägel intar en annan mellanposition. Församlingen har blivit en länk mellan mer traditionella församlingar och församlingar med en utpräglad karismatisk karaktär som har öppningar mot Trosrörelsen. I Kalmar stad innebär det att man binder samman Svenska kyrkan och frikyrkorna med Citykyrkan. Detta är en på flera sätt svår situation. Det sliter och drar från olika håll. Gränsen mellan den välsignade mångfalden och den förödande splittringen kan vara hårfin. Det väcker frågor kring ledarskap och vilken väg som är Vasakyrkans.

Forna generationers missionsiver bärs i högsta grad vidare av den unga generationen. Längtan att själv få dela med sig av sin tro har varit stor hos många. Tyvärr har inte EFS riktigt kunnat möta det behovet. Istället har UMU spelat en stor roll i detta avseende. Åtskilliga är de ungdomar som har gått en av deras lärjungaskolor och sedan rest vidare ut på missionsfält runt hela jorden under en kortare eller längre tid. Men även EFS teamverksamhet ”Jesus generation” liksom andra organisationers teamverksamhet har spelat en roll.

Vasakyrkan är och har varit en dynamisk församling med nytänkande och initiativförmåga. Det har hänt mycket i Vasakyrkan, vilket gör att kyrkan idag är relativt välkänd bland församlingar runt omkring i landet. Det största bidraget härtill har ”Draget” givit, en verksamhet som är riksbekant. Den andra enskilda faktorn är Hans Lundaahls tid som pastor. Lundaahl med parhästen Per-Eive Berndtsson gav församlingen en omtumlande tid med karismatisk prägel. Det var mycket verksamhet, många resetalare och hög tillväxt.

²⁰ Bengt Lambert 28 aug 1997.

²¹ Urban Lennartsson 3 okt 1997.

²² Urban Lennartsson 3 okt 1997.

²³ Vasakyrkans medlemsregister över, medlemmar som antagits, utträtt och avlidit.

Om vi ställer Vasakyrkan i relation till övriga EFS torde följande sammanfattande karaktärisering vara rättvisande: Medlemsantalet är högt medan medelåldern är låg. Församlingsidentiteten är stark medan EFS-identiteten är svag. Bibelsynen är utpräglad konservativ och den karismatiska öppenheten liksom missionsivern är stor.

5 EFS i Mossebo

5.1 Bakgrund

EFS historia i Mossebo kan sägas ta sin början så tidigt som 1901. Från Bokara, utanför Oskarshamn, flyttade då en man vid namn Nils-Gustav Jakobsson med sin familj till Mossebo. Han var gripen av den nyevangeliska väckelsen, och hade inspirerats av bl a Oscar Ahnfelt. Han började att inbjuda resepredikanter till hemmet.

Någon mer organiserad verksamhet kom dock inte igång förrän i slutet av 20-talet. 1927 bildades syföreningen som kom att betyda mycket för den årliga missionsauktionen som startade samma år. Gemenskapen stärktes genom denna. Till mötena inbjöd man grannar och någon pastor medverkade. Samtidigt startades ett söndagsskolearbete. Två av förgrundsgestalterna i det arbetet var Sigrid Johansson och Gunnar Persson. Överhuvudtaget var också Carl Marcusson till god hjälp i detta skeende. Han var EFS-predikant i Kalmar och blev distriktsföreståndare för Småland och Öland 1936.

Halvar Jakobsson, sonson till Nils-Gustav Jakobsson, berättar att han och andra ungdomar brukade samlas vid olika tillfällen.²⁴ Kring 1940 tyckte predikanten i Vassmolösakretsen, Arvid Ek, att en juniorgrupp borde bildas. Tolv, tretton stycken ungdomar gick med från början och fler kom till tro efter hand.

Timmernabben, som byggdes som en ungdomsgård 1933, spelade en stor roll för ungdomarna vid den här tiden. Lägerverksamhet var något nytt men det blev mycket populärt. Ungdomarna for ofta på läger, träffade nya vänner och fick del av Guds ord.

Vid den här tiden hade man ofta kvällsgudstjänster i hemmen. Ett 20-tal personer brukade komma, vilket var en hög siffra i en by med ett invånarantal på 40-50 personer. Runt 1930 började man istället att mötas i skolhuset, vilket till en början möttes med motstånd från Svenska kyrkan. Utvecklingen vändes dock när en ny kyrkoherde, Erik Wallin, tillträdde. Han ställde sig positiv till föreningens verksamhet och predikade ibland på föreningens möten. Avståndet till närmsta kyrka, som var sju km, bidrog till att motivera verksamheten i Svenska kyrkans ögon. I skolan höll också söndagsskolan till. När skolan lades ner i slutet av 40-talet förvärvade föreningen skolhuset. Det förblev i dess ägo ett trettiotal år framöver.

Under 50-talet startade en FG/PG-grupp. Det gick bra till en början men efter ett tiotal år blev det svårt att hålla ihop gruppen. Vid denna tid upplevde man även i övrigt en tillbakagång, uppsvinget under 40- och början av 50-talet var definitivt historia.

Ett nytt genombrott kom då man startade en blåsorkester som fick namnet "Mossebo blås". Initiativtagare till denna var Stefan Jakobsson, son till Halvar Jakobsson. Denna orkester kom att samla nästan alla ungdomar i byn. Man hade roligt tillsammans och stärktes i sin tro. Under 70-talet när man var som störst hade man ett 25-tal med-

lemmar. Olika anledningar gjorde dock att orkestern till slut lades ner under 90-talet: Medlemmarna blev äldre och allt mer upptagna av arbete och familj. Det var svårt att skola in nya förmågor utan att förenkla repertoaren alltför mycket.

5.2 Dagsläget

Idag har föreningen knappt 20 medlemmar, de flesta i medelåldern. Många är aktiva i Vasakyrkan i Kalmar, och är medlemmar även där. Denna inkonsekvens motiveras med att de båda föreningarna fyller olika funktioner. I Mossebo fungerar man just som en förening. Rollen man har påminner om den kyrkan hade förr; man präglar byns liv och åtnjuter ett stort förtroende. Föreningen befrämjar i hög grad bygemenskapen på olika sätt. Ett exempel är de fester man anordnar för byns invånare, som samlar ett 50-tal personer. Då träffas man umgås, trivs och avslutar kvällen med en andakt. Varje år har man också en julförsäljning och ett sommarmöte.

Sedan drygt tio år bedrivs scoutverksamhet som omfattar ca 30 personer. Här har man fördelen att ha kompetenta ledare med barnsinnet kvar, som sätter en äventyrlig prägel på verksamheten. Sommaren 1998 genomförde man en fjällexpedition till Årefjällen där scouterna bl a fick pröva på forsränning och bergsklättring. 1999 kommer EFS Patrullriks att gå av stapeln i Mossebo. Man förväntar sig att ca 3 000 deltagare kommer, en omtumlande upplevelse för en liten by.

6 EFS i Ljungbyholm

6.1 Bakgrund

EFS i Ljungbyholm formades kring den verksamhet som tog sin början på 40-talet. Det fanns då i Ljungbyholm en DUF-förening eller juniorförening som den allmänt kallades. Den samlade ett 50-tal ungdomar. Man hade också söndagsskola, "solglimtar" (barngrupp för flickor), stugmöte och en syförening. Någon egen lokal disponerade man inte, istället samlades man i hemmen. Juniorföreningen samlades hemma hos Karin Sjöberg. Två andra förgrundsgestalter, Anna och Oskar Sjöberg, började med stugmöten. Formellt ansluten till EFS blev man 1952.

Snart kom Ljungbyholm att ingå i den "Vassmolösakretsen", som fö bestod av missionsföreningarna i Vassmolösa, Påryd, Idehult, Ekenäs och Hagby. I Vassmolösa fanns en predikolokal, "Skogshyddan" och en predikant bosatt, som nu även hade stugmöten i Ljungbyholm.

På 50-talet bedrevs den mesta barn- och ungdomsverksamheten i en lokal i det gamla kommunalhuset. Senare flyttade man över till hobbylokalen i bibliotekets källare. På 60-talet samlade man ett 100-tal barn i söndagsskolan och FG/PG-grupper. Eldsjälar i detta arbete var Sture och Britta Johansson. På 70-talet bedrev man en tid söndagsskoleverksamheten tillsammans med Svenska kyrkan, men samarbetet strandade eftersom Svenska kyrkan formellt betraktade verksamheten som sin egen. Därtill hade man olika syn på hur arbetet skulle bedrivas.

Den karismatiska förnyelsen i början på 70-talet märktes av även i Ljungbyholm. Något av en polarisering mellan anhängare av denna och de mera avvaktande uppstod. Slitningarna ledde till fördjupad reflektion av tron

²⁴ Halvar Jakobsson, 21 aug 1997.

och att ideologiska frågor kom i centrum. Vilka mål hade man egentligen med föreningen?

Till följd av EFS krympande medlemssiffror lades Vassmolösakretsen så småningom ner och Ljungbyholm kom att höra till Torsåsakretsen. I början av 80-talet förändrades organisationen ännu en gång. Ljungbyholm bildade en ny krets tillsammans med EFS i Kalmar och Mossebo.

Hans Lundaahl och Per-Eive Berndtsson kom därför att prägla arbetet i Ljungbyholm liksom i Kalmar. Från 1982 till 1984 hade man "upptäckarkurser" dit människor som var nyfikna på kristen tro bjöds in. Ca 30 personer genomgick kursen. Några år senare genomförde man också en evangelisationsatsning då man genom dörrknackning bjöd in till tälmöten på kvällarna. Medlemsantalet ökade, en toppnotering nåddes 1990 då man hade 32 medlemmar.

Ungdomsverksamheten minskade ändå successivt under 80-talet. Urban Lennartsson kom till Kalmar 1989 och hade 40% av sin tjänst förlagd till Ljungbyholm. Lennartsson bedrev ett tonårsarbete tillsammans med Lars Graaf, komminister i Svenska kyrkan. Samarbetet fungerade bra, men upphörde ändå eftersom gruppen dog ut efter en tid. Med hjälp av Benner Löwenham, Lennartssons efterträdare, gjorde man en nystatsning på 90-talet med de s k "Meteorerna", en grupp för mellanstadieåldern. Denna grupp frodades och växte under två år tills barnen abrupt slutade komma.

6.2 Dagsläget

Idag består föreningen av ett 20-tal medlemmar. Sedan ungefär tjugo år har man disponerat "Sockenstugan", församlingshemmet i Ljungby församling, för sina samlingar. Det finns en syförening som består av ca 15 personer. De anordnar varje år en missionsauktion. Relationen till Svenska kyrkan är god på det personliga planet, men man bedriver sitt arbete på en självständig basis och är i praktisk mening en egen församling. Under våren och hösten samlas man till gudstjänst i hemmen varannan söndag. Här skedde under våren 1998 en nydaning. Tidigare samlades man i Sockenstugan.

7 Att möta framtiden

7.1 Strategiska frågor

7.1.1 En analys av tillväxtåren 1976-1992

Omvälvningarna under tiden för kyrkbygget liksom Lundaahls tid i församlingen var stora, inte minst genom att medlemsantalet fördubblades. Dessa skeenden motiverar därför ett eget avsnitt. Vad var det som hände egentligen? Låt mig peka på fyra troliga orsaker:

1. Att man byggde en kyrka innebar inte bara att man fick lokaler. Det innebar en vitalisering för hela församlingen. Det fyllde en stor pedagogisk funktion. Församlingen kunde enas kring detta mål som engagerade gammal som ung. Man fick en milstolpe att passera, man erfor att man började på ett nytt, oskrivet kapitel. Man fylldes med motivation till att inte bara förnya lokalerna utan hela verksamheten.
2. Lekmännen fick en utökad roll, vilket var en utveckling i helt rätt riktning. Mötesledare tillkom på gudstjänsterna, liksom värdgrupper. Samtidigt uppstod en pastorsvakans. Allt detta stärkte lekmännens inflytande. Lekmännen fick ta ett större ansvar och med

ansvar kommer ofta engagemang. Gemenskapen torde också ha stärkts genom att man började servera kyrkkaffe på regelbunden basis då man höll till i församlingshuset

3. Lundaahl och Berndtssons nydaning av församlingen fick otvivelaktigt ett enormt gensvar både i och utanför församlingen. Lundaahl var intressant att lyssna på. Folk blev inspirerade och uppmuntrade när de på ett djupare sätt såg hur Gud var dem nära genom sin Ande och ville gripa in i deras liv. Genom att många resetalare kom märktes det att det alltid var något på gång i Vasakyrkan. Lundaahl och Berndtsson var enade i mål och vision och kompletterade varandra. Inte minst Berndtssons strategiska tänkande var till välsignelse.
4. Dragetverksamheten blev snabbt en oerhörd succé. Greppet var nytt och tog barnen på allvar, det fanns en klar inriktning på Jesus och verksamheten leddes otvivelaktigt av mycket kompetenta ledare. Allt detta gjorde att barnen strömmade till.

7.1.2 Att åstadkomma en nystart

Något av det viktigaste för tillväxt är att hela församlingen brinner för visionen att göra människor till lärjungar och låta dem fördjupas i sin tro. Det övergripande strategiska målet är därför att nå dithän. När en församling startar står motivationen och iveren på topp, men när åren går hittar man sina inkörda hjulspår och lågorna byts ut av vardagens stilla lunk. Frågan är hur man behåller lågan brinnande, hur en nytändning kan komma till stånd.

Att bygga en ny kyrka är, som vi tidigare sett, perfekt. Det blir en nystart för hela församlingen. Det blir som att gå in i en ny era. Nu kan man ju inte bygga en ny kyrka varje gång man vill uppnå den effekten. Men det är värt att fundera på om det finns andra alternativ. Finns det något projekt som skulle kunna engagera hela församlingen? Finns det något som hela församlingen brinner för? Saker som i sig utgör små avstamp är årsmöten, medlemsintagning, start av en ny verksamhet, jubileum etc. En sätt kan vara att sammanföra flera sådana här händelser till ett enda tillfälle, intrycket blir då större eftersom händelserna förstärker varandra.

Varje enskild händelse bör uppmärksammas på bästa sätt. Då erfar man att det händer saker någonting. Ett sätt att uppnå det är att ge verksamhet och satsningar en tydlig identitet. För det första behövs ett bra namn. Dragetverksamheten synes vara ett gott exempel på hur man har lyckats med detta. Benämningen "Draget" blev snabbt ett begrepp, något människor hade hört talas om fast de kanske inte visste vad det var. Namnet skapar alltså positiva associationer. När någon annan församling bestämmer sig gör att starta en likadan verksamhet får de draghjälp av det redan inarbetade begreppet.

Ett annat exempel utifrån är Alpha-kurserna där man har skapat ett helt koncept. Om man startar en alphakurs startar man inte bara en identitetslös upptäckarkurs. Nej, har man tur finns det redan en positiv laddning kring namnet och logotyper och genomarbetat material bidrar till att verksamheten upplevs som tilldragande.

7.1.3 Att undvika stagnation

All positiv utveckling når som regel en topp, stagnationen infinner sig och sakta men säkert vänder kurvan nedåt. Detta är erfarenheten om det så gäller en hel rörelse som

EFS, en lokal församling eller en enskild verksamhet. Ur detta perspektiv är det inte förvånande att Draget eller Vasakyrkan som helhet på senare år har uppvisat en negativ trend. Man kan spekulera i vad som hade hänt om Lundaahl inte hade lämnat församlingen. Det troligaste är att stagnationen ändå hade infunnit sig. En viktig faktor är här att nyhetens behag avtar. Arbetet blir vardag. Det är mycket mer stimulerande att vara med och bygga upp något nytt än att hålla arbetet igång år efter år. En annan faktor är att tiderna förändras. Det som fungerade igår kanske inte fungerar idag.

Det man kan göra för att försöka bryta detta berg- och dalmönster är att försöka förekomma den negativa trenden. Det normala i tillväxtfasen är att man gläds över att äntligen ha kommit på rätt spår, fylld av iver jobbar man på. Sedan kommer vändpunkten som förbryllar. Ett omfattande arbete vidtar för att återigen få det vinnande konceptet att lyfta, men ingenting hjälper och entusiasmen vänds alltmer i missmod.

Genom att man lär av historien behöver vändpunkten inte komma som en överraskning. Man kan i god tid lägga upp strategin för framtiden. Ett sätt är att ständigt förnya arbetet, man växlar s a s in på ett sidospår innan nerförbacken kommer.

Detta kan jämföras med hur många producenter marknadsför sina varor. Ta diskmedel t ex. Förblir varan densamma? Till innehållet, ja, men till det yttre, nej. Först kallas det "Yes", sedan "Yes Ultra", "Nya Yes Ultra" etc. Så varierar man storleken på flaskan och introducerar diskmedel med citrondoft eller något liknande. Likadant är det med mode, nya kläder, nya färger på huset, nya möbler. Det är lätt att se ned lätt förakt på en sådan metod för marknadsföring, men den återspeglar hur vi människor fungerar. Vi vill ständigt se förändring annars tröttnar vi. I församlingslivet skall man inte försöka lura människor att något är nytt som egentligen inte är det, men en sund variation är eftersträvansvärd. *Man behöver förnya för förnyelsens egen skull, inte bara för att förbättra.*

Någon gång kanske man bör göra som många idrottsmän gör, sluta när allt är på topp. Ta EFS ungdoms egen satsning "Mission en livsstil" som exempel. Man börjar bra, finner ett slagkraftigt namn, trycker upp t-shirtar etc, pengarna strömmar in och för varje år samlar man in mer pengar. Men så sinar engagemanget, man når inte upp till insamlingsmålet och de segdragna diskussionerna börjar; vad är fel? I det här läger är det förmodligen bäst att snabbt och smidigt lägga ner alltihop. Ungdomsgenerationen byts fort ut, efter några år kommer det nya ungdomar som drivs av iver att göra något för missionen i u-länderna. Så läggs ett nytt förslag som sannolikt går ut på samma sak som den gamla satsningen gjorde. *Men då är det de själva som har startat det hela*, det är deras initiativ. Det utgör en väsentlig skillnad för engagemanget.

7.1.4 Medvetet målarbete

En församling av Vasakyrkans storlek behöver ett väl organiserat arbete. När man når ca 200 medlemmar är det svårt att hålla samman församlingen. Man blir lätt anonym i gemenskapen, olika grupperingar uppstår etc. Det är också svårt att upprätthålla en god kommunikation mellan ledningen och de övriga medlemmarna, vilket kan leda till att ledningens visioner inte genomsyrar församlingen eller att kritik och idéer från medlemmarna stannar på vägen.

Kort sagt: det är svårt att forma församlingen till en helhet som på ett effektivt sätt drar åt samma håll.

Därför behövs klara målbeskrivningar som tar fasta på de ovan nämnda svårigheterna. Ett förfaringssätt är att först fastslå församlingens identitet och att formulera ett övergripande mål, t ex: "Vi vill främja Kristi rikes tillväxt genom att göra människor till överlåtna efterföljare till Jesus Kristus". Sedan fortsätter man att mer i detalj uttrycka församlingens grundvärderingar och hur man tror att församlingen skall samarbeta på bästa sätt för att nå sitt övergripande mål. Dessa mål målar upp den idealbild som man vill eftersträva.

Med ett sådant grunddokument underlättas det fortlöpande arbetet på flera sätt. Målbeskrivningarna kan ge vägledning av ideologisk karaktär som är till hjälp vid svåra beslut. Ledningen kan se om det den har att ta ställning till ligger i linje med församlingens identitet och mål. Likaså ger målbeskrivningarna en vägledning för hur en idé skall förverkligas för att ge bästa resultat och efteråt ger de en hjälp till att utvärdera hur det blev.

Utifrån målbeskrivningarna kan man vidare formulera effektmål, dvs mätbara mål som man tror är möjliga att uppnå inom en begränsad tidsram. Det vanligaste exemplet på ett sådant mål är med all sannolikhet tillväxtmål för hela församlingen. Formulering av dessa effektmål föregås lämpligen av en övergripande analys av *var* församlingen befinner sig. Sedan följer diskussionen om *vart* man vill komma under exempelvis det närmaste året och *hur* man skall ta sig dit. "Var är vi?", "Vart skall vi?" och "Hur tar vi oss dit?" är nyckelfrågorna som behöver ställas.

7.1.5 Den lilla gruppen

Redan när Vasakyrkan byggdes fanns en vision om att kunna utveckla hemgrupper, små grupper av människor som kommer samman för uppbyggelse och gemenskap. Det är nog riktigt att säga att visionen aldrig har förverkligats. Hans Lundaahl anser själv att det stora misstaget, under hans tid i Vasakyrkan, var att han saknade en hemgruppsvision.²⁵ Han uppmuntrade bara sådana grupper i allmän bemärkelse och trodde att gudstjänst och bön skulle räcka. De bönegrupper som fanns lyckades också dåligt med att vara utåtriktade.

Många är de som de tio senaste åren ivrat för att en församling helt och hållet bör baseras på hemgrupper. Alla medlemmar skall vara med i en sådan grupp och församlingens verksamhet skall kanaliseras därigenom. Då bygger man en stabil gemenskap av människor där ingen tappas bort och alla får möjlighet att växa i sin tro och blomma ut i sina gåvor. Detta är inte platsen för att utveckla denna församlingssyn men för var och en som reflekterar över saken blir fördelarna påfallande och lockande.

Ändå hopar sig svårigheterna när det är dags att omsätta idéerna i praktiken. Församlingen består av människor som inte låter sig fogas ihop som byggklossar efter ledningens visioner. I princip måste *alla* i församlingen tro på visionen, de skall ju alla ingå i en hemgrupp. Detta leder vanligtvis till att man kommer halvvägs. Jämsides med församlingen, som i allt väsentligt fungerar som förut, existerar då ett hemgruppsystem. Många har högst begränsade möjligheter att vara med i en hemgrupp eftersom de redan är engagerade på andra sätt i församlingen och det är inte önskvärt att de tillbringar all sin lediga tid med

²⁵ Hans Lundaahl, 29 sep 1997.

kristna. Resultatet blir att församlingen blir inåtvänd och evangelisationen blir lidande, vilket man hoppades att hemgrupperna skulle motverka.

Om man istället betraktar de församlingar som har grundats med hemgruppsvisionen i botten, så verkar det som om man även där får brottas med ungefär samma problem. Behovet av verksamhet ökar i takt med församlingens medlemsantal. Till viss del stöter detta inte på några problem. Gudstjänster och praktiskt arbete kan hemgrupperna dela upp mellan sig. Men värre är det t ex med barn- och ungdomsarbetet. Detta leder till att allt fler medlemmar får ett allt större engagemang vid sidan av hemgruppens.

Det är svårt att se att den perfekta lösningen på detta dilemma existerar. Det troligaste är att man helt enkelt måste hitta någon medelväg. Det behövs en flexibilitet i strukturerna så att man kan anpassa sig till rådande förhållanden. Däremot är det helt klart att den lilla gruppens gemenskap är av nödvändighet för den enskilde individens trosutveckling. Det är den bästa platsen för praktiskt lärlingaskap. Kanske behöver man utgå från det lilla perspektivet istället för det stora. Varje person får då utifrån sin horisont se över sin situation med målet att ha någon eller några gemenskaper där vederbörande ingår. För någon kan då hemgruppen utgöras av styrelsen och familjen, för någon annan upptäckargruppen och engagemanget i söndagskolan. Mot detta kan man invända att situationen blir sådan att långt ifrån alla de mål som en traditionell hemgrupp har kan uppnås. Men frågan är då om någon hemgrupp, hur den än ser ut, kan uppnå idealet där det finns plats för omsorg, evangelisation, bön, vittnesbörd, undervisning, lovsång, praktiska åtaganden fika och allmänt umgänge.

Samtidigt är detta ett område där mina kunskaper och erfarenheter är ringa. Därför vill jag lämna en öppenhet i denna fråga.

7.2 Teologiska och ideologiska frågor

7.2.1 Karismatik - svårhanterlig välsignelse

Den karismatiska förnyelsen som svepte över vårt land under det tidiga 70-talet har fört med sig oerhörda välsignelser, inte minst i de lutherska sammanhangen där det saknats en balanserad undervisning om den helige Ande. Människor fick ett förnyat möte med den levande Guden och nådegåvorna kom i funktion. Aldrig hade man kunnat ana att Gud genom sin Ande kunde vara så personlig och nära. Vi har i Kalmars missionsförenings historia sett hur denna förnyelse fick ett genomslag. Många blev berörda och församlingen växte.

Samtidigt var en del människor under 80-talet avvaktande gentemot den karismatiska prägeln. Man var kritisk till undervisningen och gudstjänsternas utformning, man kände en otrygghet. Varför var det så? I princip kan man ge två svar: antingen berodde det på människorna själva eller att den karismatiska inriktningen hade osunda drag.

Själv ser Lundaahl, ganska naturligt, den första faktorn som den över allt överskuggande. ”En del lutheraner har en omotiverad rädsla för pingstmanér. Förändringar gör att folk tycker att de tappar fotfästet och känner sig otrygga. Många kontroverser handlade i grund och botten

om människors egen brottningskamp med Gud.”, säger han själv som en förklaring till de kontroverser som tillstötte.²⁶

Förklaringarna torde i högsta grad vara relevanta. Trygghet sätter sig gärna i invanda former. En karismatisk undervisning om att Gud är mycket närvarande och verksam ställer också många saker på sin spets. Jag har inte kontroll över vad som händer, jag förstår det inte, vilket gör att jag känner mig ostrygg. Formerna är annorlunda, det är nya lovsånger och en ny predikostil. Otryggheten fyller mig.

Vidare utmanar det min stolthet att acceptera att Gud rör vid andra människor och använder dem på ett sätt som han inte använder mig. Kanske jag innerst inte vill att Gud skall visa att det är han som är kyrkans huvud. Jag trivs bäst när Gud håller sig på avstånd och allt går sin gilla gång. Människor med nytänd evangelisationsiver är mest till besvär för de utmanar mig till att verkligen leva ett överlåtet kristet liv. Jag kan inte ha kvar min halvhjärtade inställning. Sammantaget leder alltihop till att jag inte bara intar en avvaktande attityd mot det som händer utan också en avvisande.

Samtidigt äger det andra svaret stor relevans. Den karismatiska inriktningen kan ha många brister. Upptäckten av hur konkret Gud kan gripa in i våra liv finner ingen hejd. Den nytända entusiasmen får negativa bieffekter. I sin hängivenhet börjar jag ställa allt högre krav på mig själv och andra. Det kan handla om bön, bibelläsning, evangelisation, vad för filmer, tidningar man kan ta del av osv. Ett förakt mot mina ljumma medkristna smyger sig in. Själv upplever jag mig nitisk, men omgivningen uppfattar mig som auktoritär.

Uppfattningen av vad ett normalt kristet liv är drabbas av inflation. Förväntningarna på hur mycket Gud skall tala direkt och hur mycket mirakler vardagen kan fyllas av ökar till en orimlig nivå. Mäktiga profetior förs fram men en ordentlig prövning uteblir. I förlängningen blir en desillusionering resultatet när förväntningarna inte infrias.

Mötena har en tendens till att bli ordnade. Ett exempel kan vara förbönen. Människor strömmar fram redo att blottlägga sitt innersta för att mötas av en allmän villervalla framme på podiet. Ingen vet som har fått förbön och vem som står i tur. Man känner sig besviken och uttittad inför alla.

Denna skissartade genomgång får oss att ana problemets omfattning. Så möter man inte så sällan människor av någon av följande två kategorier: De som suckar över alla som är så stängda inför det som Gud vill göra och de som är mer eller mindre ”brända” på allt som kallas karismatik och förnyelse.

Förmodligen har en del eller alla av de problematiserande faktorer som jag har räknat upp haft en del i Vasakyrkans utveckling. På vilket sätt och vilka faktorer som har övervägt är svårt att reda ut. Bilden förändras kraftigt beroende på vem man frågar. Det är nog inte heller viktigt att göra en sådan analys. Det viktiga är vad det har lett till och hur vi kan lära av det som har varit för att möta framtiden.

Vasakyrkan är idag en levande församling, med människor i alla åldrar. Det finns en stor initiativkraft och längtan att komma vidare både som individ och som församling. Det är svårt att fränkänna den karismatiska utvecklingen en stor betydelse i detta. Tilläggas bör att slitningar faktiskt också kan bära en del god frukt på sikt.

²⁶ Hans Lundaahl, 29 sep 1997.

Man tvingas att reflektera så att man blir medveten om vad man tror på och vad man vill. Man tvingas så långt det är möjligt att finna ett förhållningssätt till varandra. Så är också Vasakyrkan t ex den första församling jag har besökt som lyckats integrera traditionella psalmer och modern lovsång i söndagens gudstjänst.

Inför framtiden kan man lära av det som har varit. Bara genom att uppmärksamma komplikationerna som har följt den karismatiska förnyelsen både i Vasakyrkan och på andra platser har man vunnit mycket. För att eliminera att människor känner sig otrygga bör en stor varsamhet eftersträvas. Det kan bland annat ske genom att man förklarar vad man tror händer när Gud är konkret närvarande, genom att profetior framförs på ett ödmjukt och avdramatiserat sätt och genom att det finns forum för frågor och funderingar.

Utvecklingen bör genomgående kännetecknas av en sund balans där förkunnelsen pekar på Guds möjligheter och vad Gud vill göra, men inte hemfaller till överdrifter och förenklingar. Vi kan ta fysiskt helande som exempel: Den karismatiska rörelsens upptäckt har ofta skett i ett sammanhang där man sällan ber för helande, än mindre förväntar sig dem. Vill det sig illa blir då det nya budskapet en så kraftig motreaktion att man påstår att Guds helande är obegränsat redan i denna tid. Gud vill hela alla människor nu. Förklaringen till varför det finns kristna människor som är sjuka blir enkel. Det beror på dem själva. De har inte fått ta del av en biblisk undervisning eller så har de inte tagit emot budskapet i sina hjärtan. Men från Guds sida är allt klart. Det säger sig själv att den människa som inte blir helad får en börda lagd på sin rygg i ett sådant sammanhang. Hon är ju ytterst sett själv orsaken till sin sjukdom.

7.2.2 Relationen till övriga EFS och Svenska kyrkan

EFS har alltid i någon mån haft en vacklande identitet. Man har velat vara en inomkyrklig rörelse samtidigt som många föreningar i praktiken utvecklats till självständiga församlingar. Denna utveckling har också ägt rum i Kalmar. Inte minst kännetecknas detta av om man i vardagligt tal föredrar att kalla Vasakyrkan förening eller församling. I Vasakyrkan rotades församlingsidentiteten djupt under 80-talet om inte förr. Det finns också en stor distans till Svenska kyrkan, som i mycket uppfattas som en andligt avslagen institution. Detta kännetecknar också inställningen till EFS även om det ideologiska avståndet här inte är riktigt lika stort.

En svårighet har uppstått genom att EFS Mission, som vi tidigare har berört, inte har kunnat kanalisera den stora missionsiver och längtan att få åka ut till fjärran länder som har funnits och alltså finns i församlingen. De unga i församlingen har genom detta ett mycket litet engagemang i EFS egen mission. Hur man skall hantera denna kluvenhet inför EFS?

I nuläget är det bäst att acceptera den situation som råder. Församlingsidentiteten bör bejakas, likaså det stora engagemang som finns gentemot UMU. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att vi är en del av EFS. Den som blir medlem i Vasakyrkan står med i hela EFS arbete. EFS är en demokratiskt uppbyggd organisation. Årskonferensen är EFS högsta beslutande organ dit varje förening sänder ombud. Därför är det vår plikt att stödja och informera om EFS arbete. Distansen mellan Vasakyrkan och EFS i övrigt

bör inspirera till en levande debatt där man t ex försöker påverka rörelsen genom insändare i Budbäraren, motioner etc.

Nästa fråga är hur man skall relatera till Svenska kyrkan. Vi har i avsnittet om Kalmars kyrkliga historia sett bilden av det andliga nuläget målas fram. Kalmar har en stark högkyrklig orientering. Detta skapar både möjligheter och problem för ekumeniken. Högkyrklighetens syn på sakramenten, ämbeten och kyrkan skapar ett avstånd. Säkert skapar detta också en avvaktande hållning från Svenska kyrkan. Samtidigt är deras bibelsyn relativt konservativ och det finns en karismatiska öppenhet. Här utgör OAS-rörelsen en kontaktyta eftersom denna rörelse åtnjuter förtroende från båda håll. Det finns möjligheter till samarbete, där likheterna kan verka förenande och olikheterna berikande.

7.2.3 Att hålla kursen

Vasakyrkan är, liksom många frikyrkliga församlingar, en mycket självständig församling. Den episkopala strukturen inom EFS, om man kan tala om någon sådan, är svag. Församlingen bestämmer över sina egna angelägenheter. Det är också så man önskar att det skall vara. Detta har både för- och nackdelar. Fördelen är att det går relativt snabbt att ta beslut. Visioner kan bli verklighet utan att tröskas sönder i ett trööstlöst antal instanser. Man kan också vara en frisk fläkt inom både EFS och Svenska kyrkan. Vasakyrkan har alla möjligheter att både utmana och inspirera genom självständiga initiativ, inte minst genom tillgången på visionärer.

Samtidigt saknas den stadga som är en god tillgång. Trots den demokratiska strukturen kan ett fåtal människor relativt lätt få ett stort inflytande och i hög grad påverka den ideologiska väg församlingen väljer. Om Svenska kyrkan är en stor danmarksfärja så är Vasakyrkan en liten motorbåt. Snabbt och elegant far hon förbi den klumpiga färjan, men när det börjar blåsa gungar det mycket mer i motorbåten.

I Vasakyrkan, liksom i de flesta församlingar, är antalet tongivande personer få, samtidigt som besluten ibland är svåra att fatta. Vid sådana tillfällen är det rekommendabelt att konsultera utomstående personer, företrädesvis distriktsföreståndaren, någon lärare på Johan-lund eller någon annan man har förtroende för. Det bidrar till att skapa den nödvändig stadgan.

De vägval man gör påverkar relationerna till andra församlingar, främst dem i vår närhet. Ekumeniskt samarbete byggs genom ömsesidigt förtroende. Många gånger är man hänvisad till relativt få intryck när man formar sin bild av en främmande församling. Därför är det viktigt att Vasakyrkan visar upp ett representativt ansikte utåt. Bilden skall stämma med verkligheten.

Det är i detta sammanhang viktigt att vara medveten om att det som väcker störst uppmärksamhet utifrån naturligtvis bidrar till att forma bilden mest. Utvecklingen under 80-talet har t ex bidragit till att Vasakyrkan uppfattas som en genomgående karismatiskt orienterad församling. Det ligger mycket i det men verkligheten är mer nyanserad än så. I själva verket är församlingens bredd betydligt större än så.

Trots att vägen framåt ofta är svår ser framtiden ljus ut för Vasakyrkan. EFS i Kalmar är en gammal, traditionell förening som har lyckats att förnya sig. Idag är det en i högsta grad levande församling. Man har gjort lärdomar

som man har tagit till sig och lyckats förverkliga visioner. Det mest imponerande exemplet är kanske Draget. En nöd för barnen vänds i bön. Visionen föds och förverkligas och får ett genomslag i hela Sverige. Men det viktigaste är inte det yttre skeendet utan det inre. Även om Draget-verksamheten i nuläget är liten så finns lärdomen kvar: barnen, deras tro och kreativitet skall tas på allvar. Gud använder barnen.

7.3 Vasakyrkan och Kalmar

Kalmar har många drag gemensamma med andra mellanstora städer. Det finns dock några särdrag som är intressanta när det handlar om att nå människor med evangeliet:

7.3.1 Kalmars rika historia

Kalmar är en historisk stad. Detta aktualiseras ständigt, inte minst genom raden av kulturarrangemang. Kyrkan spelade en stor roll i historien. I slottet finns en slottskyrka som hör till S:t Johannes församling. Sommaren 1998 anordnades ett medeltida bröllop i anslutning till de återkommande medeltidsdagarna. Kulturarrangemangen ger uppmärksamhet åt den kristna tron, vilket i förlängningen kan få människor att fundera över vad de själva tror. Bäst förutsättning för att utnyttja denna möjlighet har Svenska kyrkan, men det kan kanske finnas möjligheter även för Vasakyrkan.

7.3.2 Fängelset

På fängelset har församlingarna i Kalmar en ingång. Det finns en ekumenisk grupp som besöker fångarna två timmar varannan söndag. Fängelset har uttryckt önskemål om ännu en grupp. Samtidigt är det svårt att få människor att ställa upp. Det kan verka konstigt eftersom det tidsmässigt inte är krävande. Förklaringen är troligen att uppdraget skrämmer. Man är rädd att man inte skall kunna hantera de ibland råbarkade fångarna. Under senare år har också andelen fångar med psykiska störningar ökat ute på fängelserna. En framkomlig väg kan vara att lyfta fram detta hinder. Det är nödvändigt att bejaka sin ängslan om man skall komma över den. Sedan bör möjligheten att följa med och pröva på hållas fram.

7.3.3 Högskolan

Högskolan i Kalmar skapar möjligheter. I dagsläget går där omkring 6000 studenter, antalet väntas öka med ytterligare några tusen. Förutom att det är ett missionsfält, behöver de kristna nyinflyttade studenterna hitta en församling där de känner sig hemma. I dag arbetar en studentpräst, som är knuten till domkyrkoförsamlingen, på skolan. Han driver också en kristen studentgrupp. Frågan är om Vasakyrkan kan spela någon roll här. Kan församlingen marknadsföra sig på något sätt? Erfarenheten visar att unga människor trivs bra på församlingens gudstjänster, vilket är en styrka. Det kan finnas en poäng i att samråda med studentprästen om detta. Han känner väl till miljön. Då bygger man också en relation till honom, så att båda parter förhoppningsvis kan känna sig trygga, oavsett graden av samarbete.

Studentprästen leder också en kristen studentförening. Sådana föreningar är på gott och ont. De är bra för att fånga upp kristna studenter som är inflyttade. Inte minst lockar gemenskapen med andra studenter. Många studenter hade nog inte fått någon församlingskontakt om inte studentföreningarna hade funnits. Ett problem uppstår dock. Studenterna blir en grupp för sig, och ganska lätt en inåt-

vänd sådan. Det bästa för Kristi kropp skulle vara om de kunde berika församlingarna i sin omgivning. Mitt intryck är att detta dilemma går igen i Kalmar. Det är svårt att göra något åt det. Om man försöker starta någon studentinriktad verksamhet riskerar man att hamna i en konkurrenssituation med studentföreningen vilket inte är önskvärt..

7.3.4 Kyrkoprofilen

Svenska kyrkan i Kalmar är högkyrklig, samtidigt som frikyrkorna alltid har varit relativt få och små. Vasakyrkan är som vi har sett mycket lågkyrklig och frikyrkligt orienterad. Gudstjänsterna är enkla och familjära till formen. Slutsatsen man kan dra av detta är att Vasakyrkan behövs! Vasakyrkan är denna enda lutherska församlingen i Kalmar som avviker från det utpräglade högkyrkliga mönstret. Jag menar inte att den tradition Vasakyrkan står i är bättre än någon annan. Men faktum är att människor är olika och känner sig hemma i sammanhang med olika former. Därför kompletterar Vasakyrkan de övriga församlingarna i Kalmar. Möjligheten ökar för fler att finna den församling där de känner sig hemma. Församlingslösa kristna med svenskkyrklig bakgrund kanske behöver upptäcka Vasakyrkan som ett alternativ?

7.4 Framtiden för EFS i Mossebo och Ljungbyholm

7.4.1 Den lilla föreningen

I EFS är de flesta missionsföreningarna små. Medlemsantalet krymper sakta men säkert och medelåldern blir allt högre. Det är mycket svårt att få utvecklingen att vända inte minst med tanke på sekulariseringens frammarsch.

En förening som står inför denna situation bör börja med att fundera på sin identitet. Hur vill man fungera? Vill man vara en församling, eller vill man vara just en förening som på det ena eller andra sättet kompletterar och stöder Svenska kyrkan. Båda alternativen stöter på sina problem och möjligheter.

7.4.2 Situationen i Mossebo

EFS i Mossebo har valt att inte försöka vara en församling. Istället har man i praktiken blivit en utpost till Vasakyrkan. De flesta av Mossebos medlemmar är också medlemmar inne i Kalmar. Då kan man fråga sig om det inte är lika bra att upplösa föreningen, men däremot talar en speciell funktion föreningen har, nämligen byföreningens. Föreningens historia sträcker sig långt tillbaka i tiden och man åtnjuter ett förtroende i byn. Genom sina återkommande fester och årliga evenemang sprider man gemenskap i bygden och för människor i kontakt med den kristna tron.

Man har alltså en liten egen nisch där man fungerar bra. Strategin inför framtiden blir därför, ovanligt nog, att fortsätta i samma hjulspår med öppna ögon inför nya möjligheter.

7.4.3 Situationen i Ljungbyholm

EFS i Ljungbyholm står inför en utmaning. Traditionellt sett har man velat fungera som en församling samtidigt som antalet medlemmar är få. Dilemmat är att om man vill vara en verklig andlig hemvist ställs man genast inför krav på ett visst mått av verksamhet. Människor behöver komma samman, det gäller alla åldrar. Det behövs någon form av regelbunden gudstjänstverksamhet. De kan ta sig uttryck i traditionella gudstjänster eller att man samlas i

grupper i hemmen. Dessutom behöver framförallt barn och äldre andra möjligheter att komma samman. Eftersom barn utvecklas så fort räcker det inte heller med en barngrupp utan ett flertal är nödvändigt om man skall täcka alla åldrar från tre till arton år.

Om inte den egna församlingen kan möta behoven söker man sig till någon annan församling för att komplettera sina egna eller familjens behov. Det leder i förlängningen till att en del lämnar församlingen eller hamnar i en kluven situation mitt emellan två församlingar.

Även om man som liten församling lyckas täcka in de nödvändigaste behoven så ligger man ändå i underläge gentemot andra större församlingar. Dessa har helt andra resurser till sitt förfogande när det gäller gudstjänster och annan verksamhet. Vid de stora högtiderna, jul och påsk, lockar de stora församlingarna. Behovet att känna samhörigheten med många andra kristna är stort.

Därför är det svårt att vara en liten församling som EFS i Ljungbyholm. All strategisk erfarenhet vad det gäller nystart av församlingar visar också att man skall försöka att etablera sig så fort som möjligt. Det gäller att snabbt nå ett medlemsantal på uppemot femtio medlemmar. Ett bra sätt att starta en ny församling är därför genom avknoppning. En större församling har kanske ett antal medlemmar som alla är bosatta i samma förort. Dessa startar en utpost i det aktuella området och blir så småningom helt självständiga.

I linje med detta resonemang kan man fråga sig om medlemmar i Vasakyrkan skulle kunna gå över till EFS i Ljungbyholm istället. Syftet skulle då vara att åstadkomma en snabb vitalisering och ge ett startunderlag för barngrupper och liknande. Alternativet är tänkbart men innehåller många svårigheter. De medlemmar som skulle byta församling behöver vara mycket motiverade för uppgiften. Det tar alltid mycket tid och kraft att bygga upp något nytt. Den motivationen finns förmodligen inte.

Om man ändå skulle göra ett försök så är risken för samarbetssvårigheter stor. De gamla medlemmarna skulle lätt känna sig undanträngda när nya idéer och projekt med en mer eller mindre ny inriktning skulle göra sig gällande.

Kanske bör man istället ge upp försöken att vara en församling och istället bejaka sin identitet som förening med syftet att komplettera Svenska kyrkan? Problemet är att en sådan identitet är svår att definiera. Man behöver hitta en unik funktion inom Svenska kyrkan som man själv bara förmår att fylla. Dessutom känner sig missionsföreningen genom sin lågkyrkliga karaktär i viss mån främmande för ett sådant steg. Det verkligt unika man bär på, sin fromhetstradition, riskerar då att helt försvinna.

Med ovanstående resonemang vill jag visa på behovet av att fortsätta behandla grundläggande ideologiska frågor i föreningen. Det är nödvändigt att tänka långsiktigt och medvetet göra vägval. Det finns ett dilemma att lösa - det går inte att förneka - men samtidigt utgör medlemmarna själva en stor möjlighet. De är varmt troende människor som i högsta grad brinner för främjandet av Guds rike. Medelåldern är hög, men flera är också relativt nyblivna pensionärer med nyvunnen tid att ägna åt föreningen.

8 Sammanfattning

Kalmar växte fram redan på 1100-talet och spelade från 1300-talet till slutet av 1600-talet en central roll i Sveriges historia. Ett livligt handelsutbyte har präglat stadens liv. Industrialiseringen kom igång relativt sent och näringen

har aldrig varit dominerande. I dag är Kalmar en mellanstor svensk stad. Några speciella möjligheter för evangelisation finns. Högskolan i staden är ett exempel.

Kalmar var länge stiftsstad. 1915 slogs dock Kalmar stift ihop med Växjö stift. Under 1700-talet blev bygden präglad av den gammalpietistiska väckelsen som kanaliserades inom Svenska kyrkan. Det gjorde att frikyrkligheten aldrig fick något ordentligt fäste i trakten. Idag präglas Svenska kyrkans av en högkyrklig inriktning.

Missionsföreningen i Kalmar bildades 1872. Man hade en god relation till Svenska kyrkan eftersom många präster delade missionsivern. Efterhand utvecklades föreningen allt mer till att bli en självständig församling. På senare tid har den största omvälvningen varit då man byggde Vasakyrkan, som invigdes 1981, och den följande tiden då Hans Lundaahl och Per-Eive Berndtsson var pastor respektive ungdomskonsulent. Under en period på drygt tio år fördubblades församlingens medlemsantal, mycket till följd av Lundaahls och Berndtssons förnyelse med karismatiska förtecken. Den numera riksbekanta barnverksamheten "Draget" spelade också en stor roll.

Idag ingår EFS i Kalmar i en krets med EFS i Mossebo och Ljungbyholm. Dessa föreningar är båda små. Mosseboföreningen fungerar delvis som en utpost till Vasakyrkan och delvis som lokal byförening. Föreningen i Ljungbyholm fungerar i stort sett som en självständig församling men med begränsad verksamhet.

Om framtiden finns mycket att säga: Målet är att engagera alla medlemmar i målet att nå ut med evangeliet. Det är viktigt att tänka över sin identitet och att mycket medvetet arbeta med strategiska frågor. Man bör utarbeta skriftliga målbeskrivningar. Gripbara delmål engagerar och förstärker upplevelsen av att någonting händer. Att förnya sig för förnyelsens egen skull är viktigt. En större församling som Vasakyrkan behöver en stadga i ledningen för att kunna hantera svåra frågor. Karismatisk förnyelse är ett bra exempel på ett område som kräver stor vishet och varsamhet.

Vasakyrkan är ett bra komplement till Svenska kyrkan i Kalmar som är högkyrklig. Det finns också möjligheter till ekumeniskt samarbete. Gentemot Svenska kyrkan och EFS i övrigt kan man förhålla sig självständig men bör samtidigt inte tappa bort den samhörighet man har i formell mening.

9 Appendix - EFS i Kalmar

Nedan följer några systematiska uppgifter som kompletterar EFS i Kalmars historik:²⁷

9.1 Ordföranden

O J Myhrström	1872-1877
L G Lambert	187?-1892
A Jansson	1892-1893
C Håkansson	1893-1894
C H Lindberger	1894-1895
J Göransson	1895-1896
C Håkansson	1896-1898
Johan Håkansson	1898-1938
Herman Lindgren	1938-1945

²⁷ Uppgifterna är för äldre tid hämtade från Marcussons jubileumsskrift. Övriga uppgifter bygger på styrelsens protokoll och EFS årsböckers medlemsstatistik.

Carl Marcusson	1945-1964
Ove Sturesson	1964-1972
Sven Lindgren	1972-1978
Bengt Lambert	1978-1989
Lennart Simonsson	1989-1997
Lena Carlsson	1997-

9.2 Predikanter

Betlehemsföreningens förste predikant var N Löfgren som tjänade föreningen mellan 1872 och 1875. Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet nämns en mängd predikanter som på olika sätt var relaterade till föreningen. En ordning där en person i taget har ett fast ansvar för predikouppgifterna ser ut att börja 1911, varför utgångspunkten tas där.

Herman Lindgren	1911-1934
Carl Marcusson	1934-1936
G Bergmark	1936-1942
Villy Sjöström	1942-1946
S Renström	1946
E Olsson	1946-1949
Henning Jakobsson	1949-1955
Arvid Ek, K Vallin & Bertil Andreasson	1955-1957
Eskil Granström	1957-1961
Lennart Persson	1962-1980
Hans Lundaahl	1982-1988
Mats Bergkvist	1989-1996
Johan Kårlin	1997-

9.3 Ungdomsinstruktörer (konsulenter)

Martin Nilsson	1970-1971
Barbro Magnil	1971?-1975
Karin Landgren	1975-1976
Per-Eive Berndtsson	1978-1988
Lennart Jakobsson	1981
Lars Bredmar	1988-1989
Urban Lennartsson	1989-1991
Benner Löwenham	1991-1997
Christina Steen	1998

9.4 Övriga anställda

Församlingssystem Birgitta Aldén	1987-
Kontorist Bert Pettersson	1991-

9.5 Medlemsutveckling

Vid starten 1872 gick 83 personer in som medlemmar. Under 1870- och 1880-talet gick medlemsantalet ner till följd av den waldenströmska striden. 1897 var man 61 medlemmar och 1922 71 stycken. På 30-talet följde en ny nedgång. 1946 var man 64 medlemmar, därefter följde en sakta men säker ökning. Nedan följer det officiella antalet medlemmar från 1970 och framåt:

År	Antal	År	Antal
1970	102	1984	137
1971	97	1985	153
1972	105	1986	175
1973	102	1987	196
1974	102	1988	193
1975	106	1989	194
1976	100	1990	203
1977	102	1991	202
1978	111	1992	213
1979	114	1993	206
1980	120	1994	206
1981	126	1995	209
1982	137	1996	189
1983	134	1997	184

10 Bibliografi

10.1 Kalmar stads historia

Barometern 971230, "Befolkningen minskar mest i norr", s 20, "Högskolan driver på", s 21

Björkman, Liss-Eric, Kalmar från forntid till nutid, Kalmar: Barometerns förlag 1988

En kartläggning av Kalmar med omnejd, red Sten-Åke Bredmar

Högskolan i Kalmar, Kalmar: Informationsavdelningen, Högskolan i Kalmar 1998

Kalmar kommun. Statistisk årsbok 1986, Kalmar: Utvecklingskontoret 1986

Kalmar kommun. Statistisk årsbok 1996, Kalmar: Kommunstyrelsekontoret 1996

Kalmar stads historia III, red Ingrid Hammarström, Kalmar: Kulturnämnden 1984

Nationalencyklopedin, band 10, uppslagsord: *Kalmar*

Siffernycklar om Kalmar 1-5/1995, 1/1996, 1/1997-11-28, Kalmar: Näringslivskontoret

Östra Småland 9710??, "Kalmar – historisk plats även för industrin"

10.2 Kalmars kyrkohistoria

Björck, Erland, Ur Kalmar församlings krönika 1916-1925, Kalmar 1926

Björkman, Liss-Eric, Kalmar från forntid till nutid, Kalmar: Barometerns förlag 1988

Liturgi – Diakoni – Martyri. En vänbok till Pehr Edwall (Växjö Stiftshistoriska Sällskap meddelande nr 19), red Dag Sandahl, Växjö: Växjö Stiftshistoriska Sällskap 1996

Petersson, Folke & Bexell, Oloph, Kalmarstiftet under 300 år (Växjö Stiftshistoriska Sällskap meddelande nr 2), Växjö: Växjö Stiftshistoriska Sällskap 1980

Rostadsförbundets jubileumsskrift, red Ruben Ennart, Lärarhögskolan i Kalmar 1977

Växjö Stifts Hembygdskalender år 1997/98, red Bengt Grimheden, Växjö: Sällskapet för utgivande av Växjö Stifts Hembygdskalender 1997

Åberg, Göran, Sankt Sigfrids stift i historia och nutid (Växjö Stiftshistoriska Sällskap meddelande nr 18), Växjö: Växjö Stiftshistoriska Sällskap 1996

10.3 EFS i Kalmarbygden

10.3.1 Skriftliga källor

EFS årsböcker 1971-1998

Johansson, Rune, Anförande vid Kalmar missionsför-
enings årsmöte 1996

Linde, Skotte, Det har stått i tidningen, Kalmar: Barome-
tern 1991

Marcusson, Carl, Ett sekel med EFS i Kalmar, Kalmar
1972

Pressrelease inför Vasakyrkans invigning 810926

Styrelsens sammanträdesprotokoll 1974-1995

**Vasakyrkans medlemsregister över medlemmar som
intagits, utträtt och avlidit**

10.3.2 Muntliga källor

EFS i Mossebo:

Halvar Jakobsson, 970821

EFS i Ljungbyholm:

Conny & Ingvor Karlsson, Karin Sjögren, 971005

Sten & Eva Andersson, 980721

EFS i Kalmar:

Bengt Lambert, ordf 1978-1989, 970828

Rune Johansson, f d styrelseledamot, 970828

Hans Lundaahl, pastor 1982-1988, 970929

Urban Lennartsson, ungdomspastor 1989-1991, 971003

Lennart Persson, pastor 1963-1980, 971209

Ingegerd Löwenham, förgrundsgestalt inom bl a Draget,
980327

Lennart Simonsson, ordf 1989-1997, 980630

Anförande vid EFS i Kalmars 125-årsjubileum 971129:

Lars Bredmar, Anna-Lisa Olsson, Lennart Persson

Omslagsillustration: Betlehemskapellet på Fiskaregatan 30
som revs 1980, fotografen okänd